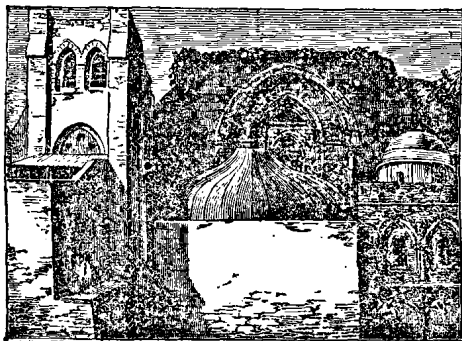

Ա Մ Ս Ա Գ Ի Ր

ԸՅԳԵՅԻՆ • ԻՆՆՈՒՐԵԿԸՆ • ԳՐԱԳԻՏԱԿԸՆ
ԵՒ ԳԸԴԱԳԵԿԸՆ

ՀՈՐՐՈՐԴ ՏԱՐԻ
ՇՐԳԱՆ ՄԻԸՄՆԵՅ

ՅԵՐՈՒՍԱԼԵՄ
Ի ՏԳԱՐԱՆԻ ՍՐԲՈՑ ՅԱԿՈՎԵԿԱՆՑ
1869

ԱՆՈՒԱՆԻ ԲԱԺԱՆՈՐԴԱՅ

ԱՆՈՒԱՆ Ե. Տ. ԵՍԱՅԻ Սրբազան Փարսպար 66 օրինակ
Գեղ. Գարսպար Արքեպիսկոպոս Առաջ քաշողը
Յ. Եսայի: Արքեպիսկոպոս (2 օրինակ):

ԱՆԻՔՍԱՆԴՐԱԳՈԼ

Տէր Թովեֆ առաջ քանանց կոտանեանց:

ԱՆԻՔՍԱՆԴՐԱՅ

Առաջին մանտեֆ Եսայի աղա:
Չարին Արքեպիսկոպոս աղա:
Հալաճա չիվանի Գրիգորեան:
Ճեփարեան Գառնիկ աղա:
Եսայիեան Բաղդուր աղա:
Անթիքեան մանտեֆ Պօղոս Էֆենտի:

ԱՆՏՈՒՐ

Բեռեան Սարգիս աղա Արապկերցի:

ԱՏԱԲԱԶԱՐ

Էղիեան Մեդսիան աղա:
Թապարեան մանտեֆ Խաչատուր աղա:
Կորեքեան մանտեֆ Սահակ աղա:

ԱՖԻՕՆ ԳՆԱՏԻՍԱՐ

Արքեպիսկոպոս Գրիգոր աղա:

ԲԵՐԻԱ

Աճեմեան Միքայել աղա:
Բուռեան մանտեֆ Մամա աղա Արապկերցի:
Գալչեճք Եսայիեան Գրիգոր աղա:
Գալանեան Գեորգ աղա:
Կառեանց եղբայր Սեդուս աղա Արապկերցի:
Ներսէսեան Միքայիլ Արապկերցի:
Եսայիքիեան մանտեֆ Առաքաւաճաճ աղա:
Սաղաթիքեան մանտեֆ Կարապետ աղա Արապկերցի:
Տէր Խաչատուրեան մանտեֆ Սարգիս աղա:
Տէր Կարապետեան Սարգիս աղա Եսայիքի:
Տէր Մարգարեան մանտեֆ Նիկողոս աղա:
Տէր Մանսիեան մանտեֆ Եսայիեան Էֆենտի:
Բաղդուրեան Եսայիեան Էֆենտի:

ԳԱՆՁԱԿ

Արթ. Եսայի փարգապետ տէր Աւետիքեան:

ԴԱՄԱՍԿՈՍ

Արթ. Բառնափոս փարգապետ տէր:
Գօթափանեան Եսայի փարգապետ:
Գ. Ստուպանի, Գեորգ աղա Անդի:
Թեոփիլոսեան Թորոս աղա:
Ուսումնասիր Նիկիթիս:
Սիրունեան Մարտիրոս աղա Տիգրանապոլսի:
Փիլիպպոսեան Գարգիլ աղա Մաշկերցի:

ԵԳԻՊՏՈՒ

Արթ. Մարգարեան Միքայիլ փարգապետ:
Կարապետ փարգապետ:
Կալիպարեան մանտեֆ Նեմուր օրիգոր Գլոնցի:

Լազարով Սիմեոն աղա Չմեռանցի:
Կարապետեան Պօղոս Էֆենտի:
Մարտիրոս աղա Անդի:
Եսայի աղա Մառտան:
Նեմուր փարգապետ:
Սաֆարեան Գեորգ Պէլ:
Տիգրանապոլսի Եսայիեան աղա Եսայիեան:

ԵՐԶՆԱԿ

Գեղա օղաճեան մանտեֆ Գրիգոր աղա:

ԵՐՈՍԱՆԻՄ

Անտիպալ Նազիֆ Փաշայ կառավարի քաղաքի:
Արեանապոլսի Արեանեան փարգապետ:

Պ Գեղարս փարգապետ:
Պ Անթիք փարգապետ:
Պ Խաչատուր փարգապետ:
Պ Միքայիլ փարգապետ:
Պ Ներսէս փարգապետ:
Պ Առաքաւաճաճ փարգապետ:
Պ Խաչատուր փարգապետ:
Պ Խաչիք փարգապետ:
Պ Մարտիրոս փարգապետ:
Պ Բաղդուր փարգապետ:
Պ Բաղդուրեան փարգապետ:
Պ Եսայիեան փարգապետ Բաղդուր:
Պ Անթիք փարգապետ:
Պ Եղիքիլ փարգապետ:
Պ Եղիս փարգապետ:
Պ Եսայի փարգապետ:
Պ Մարտիրոս փարգապետ:
Պ Մարտիրոս փարգապետ:

Մարտիրոս Սահակ Գլոնցի:
Մարտիրոս Գառնապոլսի աշակերտ Ժառանգաւոր Գալչի:

Բարսեղ Զիւլապատ Պ. Պետերեան:
Մարտիրոս Բարսեղ Եսայի աղա Չ օրինակ:
Խաչատուրեան Եսայի աղա:
Արեանեան Կարապետ աղա:

ԵՐԵՄԱ

Գալանտարեան մանտեֆ Գրիգոր աղա Անդի:
Լուսաւորապետ ընկալաթիւն:
Լուսաւոր. ընկ. Գրիգորեան ուսումնոյ:
Պատմաճեան մանտեֆ Պարտապետ աղա:

ԵՐԵՄԱ

Տէր Անտի Առաջ քանանց Էֆենտի Նախկինեան:
Տէր Եսայի քանանց Անթիքեան:
Գրիգոր մանտեֆ Էղիապետ աղա:

ԵՐԵՄԱ

Առաքաւաճաճ Եղիպետ տէր. Եսայի փարգապետ:
Զաքարիաթեան Գրիգոր աղա:

ԶՄԻՆԻՄԱ

Առաքաւաճաճ Նազիֆ աղա:
Եսայիեան մանտեֆ Եսայի աղա:
Կ. Էֆենտի Խաչատուր աղա:
Մարտիրոս Եսայի աղա:
Մարտիրոս փարգապետ:
Ճեփարեան Բարսեղ աղա:
Չիլիքիեան Գրիգոր աղա:
Չիլիքիեան Եսայի աղա:
Պարտապետ Դուկա աղա:
Պարտապետ Գրիգոր տէր:
Առաքաւաճաճ Զմեռեան Զմեռեան աղա:

մէջ անգամ ունեցած տարտամ կացութիւնը, բարոյական հիւանդութիւնները, ոմանց կրած թշուառութիւնները, հարստահարութիւնները, կեղեքումները, պատուոյ և ընչից բռնաբարութիւնը, և այս ողորմ աղետից անդաւր ման մնալը կ'ապացուցանեն որ մենք չենք այնպէս, ինչպէս որ կ'ուզենք ըլլալ:

Ոչ ոչ, ով Հայեր, աղքատիւութիւնը այսպէս չըլլար և հայրենասիրութենէն չէ այս վիճակը. ըսածիս ճիշդարտութիւնը ապացուցանելու համար, քիչ շատ աղքային պատմութեան անգեկութիւն ունեցողներ թող ակնարկ մը ձգեն հայրական մատենագրութեց վրայ և ուշադրութեամբ նկատեն մեր ճշմարիտ Հայ և Հայասէր հարց գործերը, և ազգին ճշմարիտ ցաւերը ըզգացող զաւակաց դիւցազնութիւնները. թող համեմատեն անոնց աղքատ չէն արարքները մեր ներկայ կայութեան հետ, և տեսնեն թէ ազգասիրութեան պատիւը մուրացկանութեան տոնցմէ խել կը ծանախ, թէ իրօք ազգասէր կոչուելու իրաւունք ունինք: Քանի մը աշխարհական և կղերական Հայաստանի հարազատ զաւակներ 'ի բաց առեալ, երբ անուշառ բաղդատութիւն մը ընենք, երբ կղերը հինգերորդ դարու կղերաց և էֆէնտիները նոյն դարու իշխանաց և տանուտերանց հետ բաղդատենք, ցաւ օք սրբոսի կը խոստովանինք որ փոքր համեմատութիւն մը ընելու անգամ չը պիտի համարձակինք անցելոյ և այժմեաննէրուն մէջ. իսկ եթէ աւելի յանդգնելով այժմեան կղերական դասին 'Ներսէս պարթև մը ինդրերնք և իշխանաց մէջէն Ս'աթիկոնեան Ս'արգան մը, ան շուշտ 'Վիոգինեսի լապտերին սրտի կարօտինք, ըստ որում մերք կը կարդանք 'Ներսէսի կենսագրութիւնը դարերով յառաջ գրուած սլաւմութեանց մէջ,

կարծես կը պատկառնիք անոր սրտի վեհութիւնն և փափկութիւնն, 'Ներսէս ըսի անուամբ Հայրապետ մը չէր Հայոց համար այլ ճշմարիտ Հայր մը ժողովրդի սիրտը իւր սրտին վրայ կը բոլարդասէր մը, Հայ մանկտեայ կրթիչը, իշխանաց և նախարարաց տանձը, խեղճաց կշամբիչը, առաքինեաց բաջաբերիչը, 'Քրշակունի թագաւորութե պաշտպան եւ Հայաստանի սիւնը: 'Ներսէս, և ըկրորդ Սովսէս մ'էր Հայոց ազգի համար, ըստ որում եթէ Սովսէս փրկիչ հանդիսացաւ 'Խրայէլացոյց ազգին, 'Նստուծոյ զօրութիւնը յայտնադէս իրեն հետ ունենալով, 'Ներսէս ևս պաշտպան և աղաաբար եւ զաւ Հայոց իւր սուրբ սրտի Հայրենասիրական փափուկ զգացումներով, և 'Նստուծոյ օգնութիւնն աներեւուութեան իրեն զօրովիք ունենալով: Սովսէս 'Խրայէլացոյց ազգը գերութեանէ աղատելու համար փարաւոնի կը ներկայանայ ստիպմամբ. իսկ 'Ներսէս Հայոց ազգը 'Յունաց ատելութենէ պահպանելու համար Ս'աղեսի կը ներկայանայ յօժարութե: Սովսէս 'Նստուածային պատիժներով փարաւոնի սիրտը կը կակղայնէ, 'Ներսէս իւր սրտի լեզուով, հայրենասիրական զգացումներով Հռովմայ ինքնակալներու սիրտը կը մեղմացունէ: Սովսէս Ս'ունէական լեւը ձգնելով պատգամ կը բերէ 'Խրայէլացոյց ազգին, 'Ներսէս ամայի կղզի մը աքորուելով եւ հոն գեոմախչտի տառապելով, իսկ զաղութիւն կը բերէ Հայոց: Սովսէս բաղկատարած կ'աղօթէ 'Խրայէլացոյց բանակի յաղորութեան համար: 'Ներսէս նոյնպէս 'Նպատ լեռան վրայ աղօթելով 'Նստուծոյ օգնութիւն կը հայցէ Հայոց բանակին: Սովսէս կենաց դպրութեանէն ջնջուիլ կը ինդրէ 'Խրայէլացոյց փրկութեան համար:

իսկ Վերսէս Պապին թունալից բաժաւ
կը քամելով, հայրենեաց եւ ուղիքի ա.
զատութեան ու պաշտպանութեան
զոհ կ'ըլլայ: Վերսէս վարձկան չէր,
այլ քաջ հովիւ որ իւր անձը դրաւ իւր
ոչխարաց վրայ, ըստ այնմ թէ և Զովիւ
քաջ զանձն իւր զնէ 'ի վերայ ոչխա
րաց ու: Վ. յայլէս էր ահա մեծն Վերսէս
այսպէս էին նսեւ բոլոր անոնք՝ որոնք
սիրտ կը կրէին եւ իրենց կոչումն ու
պարտքը կը ճանչնային, այսպէս պէտք
են ըլլալ նսեւ բոլոր ճշմարիտ ազգա.
սէրներ, հայրապետներ եւ իշխաններ,
վարդապետներ եւ աշխտորհականները.
վժռն զի այս կը պահանջէ ազգասիրու.
թիւն եւ հայրենասիրութիւնը: Խոսքը
իրականութեան տեղ չի բռներ, ազ.
գասէրը խօսելէն աւելի կը գործէ. ա.
ռանց աշխատելու գործ մը չի կատար.
ուիր, առանց մղիչ զօրութեան մը ա.
զօրիին քարը չի դառնար, տաքանց քայ.
լելու անջրպետութիւն մը չի կորու.
իր, եւ առանց պատեքազմի յաղթու.
թիւն չի ստացուիր. այսպէս ալ ա.
ռանց օգտակար գործեր արտադրե.
լու ազգասիրութեան պատուանդներ
մարդու չի արաւիր արժանապէս: Արդ
մը իւր սրտով սիրած-մէկ բանը ձեռք
ձգելու համար միջոց եւ բան չի խը.
նայեր, մինչեւ անգամ մահը կ'արհա.
մարհէ նա, ըստ որում սէրը անոր գեր.
բնական զօրութիւն մը կուտայ եւ կա.
մայ անչափ հաստատութիւն: Վշտառու.
թեան դրօշակիր զինուորը ազատութե.
սիրով վառուած սուր 'ի ձեռին յառաջ
կը մղէ ճակատը իւր ակոյսանին դէմ՝
կամ մեռցունել եւ կամ մեռնելու հա.
մար. արգարութեան եւ իրաւանց նա.
խանձակնդիր նահատակը իր նպա.
տակին հասնելու համար աներկիւզ
կը դիմէ մինչեւ 'ի մահ եւ կախարան.
Փրկիչ մկրտութեան փափաքող մար.
տիրոջ սիրով կը թափէ իւր արիւնը:

Ուրեմն բարի եւ օգտակար խորհող
կամքը միշտ յառաջանալու տրամադիր
է, վասն զի Նոտուծոյ եւ հասարակու.
թեան հաճելի է, վասն զի ամեն
դժուարութիւն յարատեւութիւն չու.
նի հաստատուն կամաց առջեւ, եւ վա.
սննդի նա խոչընդոտները կը խորտակէ,
արդելքները կը բառնայ եւ երբէք յա.
ռաջանալէ չի դադարիր. քանի մը ժայ.
ռեր գետի մը ընթացքը չեն կրնար
արգիլեր կ'ըսէ, յիւլ Սիմոն: Վ. յա ան.
դիմադրելի զօրութիւնը ունինաւ հա.
րենասիրութիւնը եւ ազգասիրութիւ.
նը. ճշմարիտ ազգասէրը ոչ ինչ չի խը.
նայեր իւր ազգին սիրոյն համար, ոչ
ոք չի կրնար արգիլել զայն իւր ազ.
գը սիրելէ. ճշմարիտ ազգասէրը եր.
կիւղը կ'արհամարհէ եւ բռնութեան
դէմ կը դնէ. ազգին վրայ տեղացող
գնդակներուն դէմ իւր կուրծքը կը
բանայ եւ անոնց գլխոյն վրայ շողացող
սրոյն իւր պարանոցը կ'երկարէ, բա.
որում հայրենասիրութեան ռգեւորիչ
աւելնը անոր հոգւոյն զօրութիւն կու.
տայ եւ խօսքերուն կենդանութիւն,
ճշմարիտ ազգասիրական զգացմանց
առջեւ բան չի տոկար. բռնուն է այս
կիրքը եւ ամեն պատուար կը խզէ, ամ.
բապինդ շղթաները կը խորտակուին
եւ հաստահիմն արգելանոցները հիւ.
նայատակ կ'ըլլան ազգասիրութեան զօ.
րութեան դէմ. այս այն ատեն մանա.
ւանդ աւելի անդիմադրելի եւ աւելի
յանդուգն կ'ըլլայ, երբ տիեզերական
տիրապետութեան տենչը 'ի բաց թող.
լով՝ ազգային բարոյական կենդանու.
թեան եւ յարատեւութեան վրայ կ'ամ.
փոփուի ինդիրը: Վնեն ազգ. նոյն ազ.
գութիւնը իւր մէջ եղբայրակող ան.
հասնեղէն կենդանութիւն առած է.
անոնցմով կապրի այն եւ անոնցմով կան.
գուն կայ եւ կը տեսէ. անոնցմէ կենա.
կ'առնէ ազգութիւնը եւ կենալը կը ներ.

շնչէ անգրապարծաբար անանգ իւր յոգ-
 օսմաբանիւ թիւնը և կեանքը ղնեքը
 կազմաւ անհասարակեալն սիրցն մէջ կը
 կայանայ և ցարժունեալ թեան կը կա-
 րգարի . Կենսական նշան անհասարակեալն
 բարոյական և նիւթական օգտանեքը
 և կենաց աւ ընչից պահպանութիւնը
 ազգութեան մէջ կը կայանայ , ուրեմն
 անհասար և ազգութիւն միշտ իրար
 կը կարգադրէ : Նահապ ազգութիւնը կը
 զարգացնեն և տղաութիւնն անհասար
 ներք , որով կը կազմուի այն ընդհա-
 նաւ կեանքը որ անմահ մնալով անհաս-
 բարութեանց արդիւք և յառաջագի-
 փութեան տաք կը դառնայ , և որով
 ազգ մը իւր անհատները բարի բարոյ-
 քակիրթ և իրջանիկ ընելով ընդհա-
 նաւ մարդկութեան ալ օգուտ ըրած
 կ'ըլլայ : Ուրեմն մարդ մը լինչպէս չի տի-
 րե սոս ընկերական կառավորութիւնը
 օւսից այսքան բարիք կը ծնանի , քնչ
 պէս չի նուիրէ ազգութեան իւր սիր-
 քը բարոյ կենքը ու ստացածքը Բ-
 բուն պարսական կը ճանաչէ զանոնք ,
 քնչպէս չի նուիրէ մինչև անգամ իւր
 կեանքը այն ընկերութեան՝ որ այն-
 քան բազմութեան երջանիկ կեանք կը
 պարգեւէ : Ուրեմն կը համարձակիմ ք-
 սել , որդաւածան մը , ստանանքի գոր-
 ծիք և բարութեան թշնամի մ'է այն՝
 որ կը ճգնի ազգութիւնը պառակը-
 տել և օտար ընկերութեանց յարիւ ,
 ազգութեան աւերիչ մ'է այն հրէշը
 և ընկերութեան բարեաց խանգարիչ ,
 որուն վրէժխնդիր ընդհանուր մարդ-
 կութեան հետ նսեւ այն արգարու-
 թեան անաշու դատաւորը խորի բ-
 արդ որ մարդկութեան բարեաց համար
 նախատանաց խաչին վրայ բարձրացան :
 Նաեւ յիմար ու կարեկցութեան տը-
 ժանի են այն անհատները , որք կրկ
 բռնութենէն կամ շահու անկալու-
 թեամբ կ'ուրանան ազգութիւնին

որ իրենց անուիգ տուած է , և կ'ը-
 թան կը յարին կուրօքէն այն օտար-
 աի և եկամուտ ընկերութեանց , որոնք
 ազգութեան պէս իրենց մարմնայն
 փակելով , օքքան զօր կը քամեն իրենց
 բարդ նիւթական և բարոյական զօր-
 թիւնը և գտնուեալ մարմնակալութեան կը
 գարծունեն , խեղճեր , չեն մտածել թե
 ազգը (որուն մէջ կը ծնանին իրենք և կը
 մեծանան) չեն կրնար սիրելիք , ինչպէս
 պիտի կրնան սիրել այն ազգը , որուն
 տղաւորը , բնաւ օրութիւնը և սովոր-
 ութիւնները բարդ իրենց համար նը
 բաներ են , բնական զուր և հետե-
 ւապէս անմահ : Նոքր քիչ կ'ը-
 րին լինողմէ՝ մեզնէ բաժանեալ այն
 եղբայրները որք իրենց արեւակիցնե-
 րէն չը կրցան օգտել , արդեօք չեն
 յիշեր այն եղբարք որ իրենց օժու-
 ժումը կը վնասեն թե իրենց և փէ այն
 ազգութեան՝ ուսից իրենք բաժնու ե-
 ցան և որուն միշտ պարտական են այն
 աւելնը , զոր երակնուն մէջ կը կրնն և
 զոր անկից առած են : Նոքր քիչ չեն գի-
 տեր մեր եղբարք որ ամբողջն աւելն
 ազգեցոյ թիւն ունի քան զմասունքը ,
 արդեօք չեն նշխարեր մեր եղբարք , որ
 այն սպասանական ձեռքերը բաժն-
 ներու և սիրելու համար կ'աշխատին
 միայն , ոչ ապաքէն անմահայն թագա-
 ւորութիւն բաժանեալ յանձն իւր
 կործանի , և օտան բաժանեալ յանձն
 աւերի , ըստ մարդկութեան խորե-
 բարք , ասոր ապացոյց տկնեք , կը տեւ
 նիւք պատմութեանց մէջ : Ուրեմն Նոք-
 ր քիչ այն միլիոնաւ որ ազգը քիչ երբեմն
 ձգտաւ և յամալի կը տիրէ : Ուրեմն
 զուանից , Վրաց , Կրդուաց և այլ բազմ-
 ինքիւ բազերը , ոչ ապաքէն բռնա-
 կալ ազգաց անհասարակեալ մէջ ընդհա-
 ստացան բարոյական Կախառնութեան
 ձեռքն մեր Վահագնական գաղթական
 Հայերը , ոչ ապաքէն պապական ղնեք

կընդ քողորովին զիրենք: Ասոնց այսպէս
ըլլաւուն բնաւ տարակից չը կայ, ըստ
արած միւս մը երբ կը փրցունեն ծա-
ռէն՝ ա՛յ անոք չորնալուն տարակից չկար
էշ կըսեն մ' համարձակապէս որ ամեն
պահի իր սեղան կրնայ գրիտու որ աշխ-
բանական սեղանն ալ ինչ սեղան փոխուող
առ չկը կամ կը չորանայ բոլորովին և
կամ ինչ որ էր՝ միշտ նոյն կը մնայ և
քնաւ աճու մ' չտանար, հետեւա-
պէս մեր բաժանեալ եղբայրք ալ օտար
արդիւն օտար ընկերութեան, օտար
բարեաց և բնաւորութեան չը պիտի
կրնան ընդ երանար ամենեւին, պիտի
ճառնան նոքա Հայաստանեայց լիւ-
ղեցւոյ իրենց հարողաւ Ս' ր գիւրք,
որ միայն կը մորմորի իւր արդւոց թը-
ռաւութեան վրայ, որուն կուտա-
թեան, աւանարութեան վկայ են
երկինք և երկիր, այն ամեն դաշտեր
աւ ձորեր՝ ուր Հայ մարտիկաներուն
պիւնը թափած է, և որ իւր հա-
ւատարմութիւնն ու անկախութիւ-
նը կըսած է դարուստ տառապան
քով և անթիւ նահատակներու ա-
րեւան հեղեղներով, և որուն վրայ
գլխաւորաբար՝ բաժանեալ եղբայրք
մէջէն դմանք անգիտութեան նախառա-
ջաց հեղեղներ կը տեղան տոտն ա-
ռեն, որոնք մեր ցաւակցութիւնը կը
շարժեն: Երոնք չեն մոտեն բնաւ թէ
այն անմեղ նահատակին ձայնը՝ օր մը
պիտի բարձրանայ արգարտութեան ա-
տենին արջեւ եւ բարձրաձայն ա-
նոնց արաշխորհութեան գէմ երկնքի
ոս երկրի քողքէ ըսելով: «Այս երկինք
և անկնդիր երկիր՝ զարդա ծնայ եւ
բարձրացուցի և նոքա զեւ անարգե-
ցիկ և թէ նոքա անպատիւն չա՛նան
իրենց լոկացանք և յամպուալ մնան իւ-
րենց անպիտութեան մէջ: Թէ ինչ
չէ՛ մեր նպատակէն խորհրդով բա-
ժանեալ եղբայրք վրայ սխալք խորհ-

կործեմ ընթերցողը կը հասկնայ մե-
նադատակը, վանդի մեր խօսքը այս
ճիւղի վրայ տարածելով, կ'ազնը ի-
մացունել թէ՛ մեր ազգը թնչ անու-
ղորմ վերքեր դնի հագած, և թնչ ա-
պագայ կրնայ ունենալ այս շարունա-
կութեամբ, եթէ ճշմարիտ ազգա-
սերներ իրենց պարտքը զանաւորու-
թեան ստեղծ ասոնց առաջը տանե-
լա փոյթ չեն, մանաւանդ հովիւ-
ները՝ զորս դէպ կացուցած է խառն-
ած այն ժողովրդի վրայ: «Արդի մար-
դայ դէպ կացուցի դքսի և այն, և
որոնք պարտաւորութիւն ունին իմե-
նակալին աթոռայն ներկայանալով՝ Տեր
ա՛նաւ ասիկ ես և մանկանք իմ՝ քանով
համար տալու:»

Իսկնք որ ճշմարիտ ազգասիրտ
թեան սուրներ ոգեւորի է և անպ-
առջեւ բան չի տակտ, խորիտ աշ-
խարհակալներու անգամ կը յաղթե-
նա և աշխարհ կը օտանեցունե, և
գործով կատարած ճշմարտ-
ութիւն մ' է այս: Թողունք օտար ազ-
գաց պատմութիւններն և մեր տեա-
թիւնը գարծունեք հայկական յիշա-
տակարաններու վրայ, ուր օրինակե-
րէն ամենէն վերջ և ամենէն արանգե-
լի կը ներկայանայ մեզ, սգաւորութե-
ան և հայրենասիրութեան արարող
Արգիշտիանց անգոծի բանակը: Եւ
գիւցաղուն նահատակները կըսեն
հայրենեաց և ազգի պաշտպաններու
(որոնց այսպէս պարտական էր մե-
ազգութիւնը, մեր գոյութիւնը, և
նոյն իսկ ամենէն նուիրականը՝ մեր եկե-
ղեցին,) հառտառուն կամաց և բոլ-
ջունեութեան պատկերը կը ներկայա-
ցունեն մեզ: Սոքա երբ հարտապա-
կանք անեցան և կրօնական քաղա-
տութեան անգուստ բաղձնայք բե-
նաւ չը վերցնեցան զգացածէն ի
գործ գնեալ և իրենց սրտի վեհու-

Թեան վրայ աշխարհ հիւսցու ներու,
Գործելու համար բնաւ մարդ մարդ աւ
ջոպասեց, ամենքն ալ միևնոյն կէտին
և միևնոյն կերպով սկսան 'ի գործ զը
նել ինչ որ սրտերնին կըզգար, քառ
որում այսպէս կընկարագրէ Սուրբն
Լիզիլէ անոնց վսեմ եւանգը և գործի
սկսելու եղանակը. «Այ երեւէր այ
նաւ հետեւ առաւել տէր՝ քան զճա
ռայ, և ոչ ողատ փափկացեալ քան
զգեղջուկ վրայացեալ, և ոչ որ քան զոր
նուազեալ յարութէ՛ն Սի սիրտ յօժու
րութեան ամենեկունն արանց և կաւ
նանց, ծերոց և տղայաց և ամենայն
միաբաներոց 'ի Վրիտտոս : Առ հասա
ռակ զմի գինուորութիւն գինուորե
ցան և զմի սպան զտահն հաւատաց
պատաւիրանին Վրիտտոսի, միով գօ
տեաւ ճշմարտութեան պնդեցին զմէ
ջնս արք և կանայք ».

(Պիտի շարունակութիւն) :

ԿԵՆՍՍԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ՊԱՍՏԱՆԱԾ

(Շարունակութիւն, տես Թիւ 10) :

Այս խօսքերը այնքան կը գրգռէր
զմեզ որ երբեմն կ'առաջագրէինք հա
սարակաց չքաւ որո թիւեր կամ կարօ
տութիւնը լեցունելու համար ընդհա
նուր օրէնք կամ կանոններ չլինէ մէկի
նիս, սակայն եղբայրս ասոր հաւանու
թիւն չէր տար, ըսելով թէ մեք մաս
նաւորի կոչուած էինք, և ոչ թէ ընդ
հանուրի. և թէ՛ ինչը այնպէս կը հա
ւատար որ Մտուածոյ առաւել հաճելի
է աղքատաց ծառայութիւն մատու
ցանել աղքատութեն, այսինքն իւրա
քանիւր մարդ իւր կարողութեան
համեմատ, առանց ինքզինքը այն մե
ծամեծ նպատակներուն ոգւով ներ
կայացնելու, սին որ այն աւերական
ցութենէն յառաջ կուգայ, որուն հե
տապօտութիւնը քստ ամենայնի կը

պարտաւ էր : Այսպէս խօսելով ինչ
իրեն միայն այն էր որ հասարակաց
համար աղքատանոցներ հաստատելը
վստահար է, ընդ հակառակն ասոր
համար մեծ սէր ունէր, ինչպէս տես
նաւեցաւ իրեն ըրած կտակէն, այլ կ'ը
սէր թէ այնպիսի մեծամեծ ձեռնար
կութիւնները քանի մը անձանց յօտ
կացեալ էր, զորս Մտուած գրեթէ
աներեւութապէս գէտ 'ի այն կ'ա
ռաջնորդէ, և ոչ թէ ամեն մարդկան
ինչպէս հանապազօրեայ և մասնաւոր
օգուտները որք կ'ըլլան աղքատաց :

Մտաւորի մէկ մասն է ասիկայ այն
կրթական դասերուն, զոր մեզ կ'ա
ւանդէր այդ առաքինութեան գոր
ծադրութեան հրաւիրելու համար,
առաքինութեան՝ որ իւր սրտին մէջ
մեծ տեղի մը ունէր, և այս փոքր օրի
նակ մ'էր, որ մեզ տեսնել տուաւ
իւր մարդասիրութեան մեծութիւնը,
իւր սրբութիւնը կամ անմեղութիւ
նըն ալ փոքր բան մը չէր, և այնքան
կը յարգէր այս առաքինութիւնը, որ
կըզ, ուշանոր շարունակ թէ չըլլայ որ
կամ իրեն մէջ և կամ ուրիշներուն վե
րաւորի այն, և անհաւատալի է իրեն
այս նպատակին համար ունեցած ճիշ
դութիւնը : Ասոր վրայ նոյն իսկ ես
վախի մէջ էի, որովհետեւ ամեն խօ
սածներս կը սաղօտանէր զորս ես անմեղ
կը կարծէի, և որոց սխալ ըլլալը յետոյ
ինձ կը ցուցունէր : Եթէ պատահմամբ
երբեմն լուէի թէ այսօր գեղեցիկ կ'լի
մը տեսայ, բարկանալով կ'ըսէր ինձ թէ՛
պէտք չէր երբեք սպասաւորաց և ե
րիտասարդ անձանց առջեւ այդպիսի
խօսքեր ընել, իսկ ես չէի իմանար թէ
ասով ինչ մտածութիւն կ'ընայի գրգռ
ուել անոնց մէջ : Երբ գոհացէր նա դար
ձեալ այն գրգանաց համար, զոր իմ
զաւակներէս կ'ընդունէի, և կ'ըսէր որ
ասիկայ անոնց վստահատ ըլլալէ զատ

օգուտ չունի, և թէ մարդ կրնայ ուս-
րիշ հազար տեսակ միջոցներով սէր ցոյց
տալ իւր զաւակաց, ուստի զի կը
յորդորէր որ այս սովորութիւնը ջն-
ջեմ: Եւստի են ահա այն բարձր դա-
սերը զորս ինձ կուտար, և ահա այս
քան արթուն կը հսկէր անմեղութեան
վրայ թէ իրեն և թէ ուրիշներուն մէջ:
Երբ որս մահէն երեք ամիս գտնութե-
տաւ իրեն դէպք մը պատահեցաւ, որ
անոր ամենազգալի ապացոյցն եղաւ, և
մի և նոյն ժամանակ եղբորս պանդխտ
զարմանալով անուն մեծութիւն տեսնուե-
ցաւ: Երբ եղբորս պատարագէն կը
վերադառնայր, տասն ու հինգ տարե-
կան խնամ գեղեցիկ օրիորդ մը իւր
մօտ եկաւ սղորմութիւն խնդրելու,
այսպիսի սրտաշարժ տեսարանէ մը եղ-
բորս սիրտը շարժեցաւ տեսնելով այս
ազ քատուհայն այսպիսի վտանգի մը
ենթարկուիլը: յետոյ հարցուց անոր
ով ըլլալը, և այն սովորականն պատ-
ճառը, որով ողորմութիւն խնդրելու
եկած էր: և երբ խնայաւ որ նա գե-
ղը կը բնակի եղբւր, իւր հայրը մեռե-
ր և թէ մայրն ալ հիւանդ անտալով այն
օրը եկեղեցու հիւանդատունը տա-
րուէրէ, հաւատաց որ Եւստիս եր-
որ զատկույ իրեն առաջին կարտու-
թեան մէջ իւր մօտ զընած էր անոր
օգնութիւն մը ընելու, և նոյն ժամէն
անմիջապէս տարաւ օրիորդը գիշերու-
թիկ վարժարան, ուր բարի քահանայի
մը յանձնելով, և որքան որ պէտք էր
արծաթ տալով աղօղեց անոր խնամ
տանել, և դնել զայն ապահով վիճա-
կի մը մէջ, ուր կրթութիւն օրինաւորա-
պէս իւր երկուստարգութեան պատ-
ճառաւ: Եւստիս բոլոր հոգը քահանային
վրայ ընթացաւ համար, ըսաւ անոր որ
վաղը առաւօտ քեզ կին մը կը զրկեմ,
որքին հագուստները քնելու և հագա-
լու իրեն հետ այն ամեն կարեւոր բա-

նէրը, որով օրիորդը այնպիսի վիճակի
մէջ մտնէ, որ կարողանայ ծառայել
վերակացու հայ մը: Եւստիս ան հը-
կեց եղբայրս կին մը որ այս բարի քա-
հանային հետ աշխատելով և անոր
հագուստներ բաները շտկելով զինքը օ-
րինաւոր և վայելուչ վիճակի մը մէջ
դրին: Եւստիս եկեղեցականը՝ կնոջմէն
այս մարդասիրութիւնը ընողին անու-
նը հարցնելով, կինը անոր ըսաւ. որ
հրաման չունէր յայտնելու, միայն թէ
երբեմն երբեմն պիտի գար ինքը օրի-
որդին պիտոյից հագացողութեանը
մասնակցելու, որով քահանային հետա-
քրքրութիւնը աւելցաւ, նա աղօղեց
կնոջը, որ անոր անունը իրեն ըսելու
չնորհրքնէ. «Եւստիս, ձեզ խօսք կուտամ
կըսէր քահանայն, թէ քանի որ այն
մարդը կինդանի է՝ այս կրողութիւնը
չեմ յայտնէր, և եթէ Եւստիս այն ան-
քինութեամբ ինձէ՛ առաջ նա մեռ-
նի, պիտի աւնենամ այսպիսի գեղեցիկ
գործ մը հրապարակելու օրիւթարու-
թիւնը. ես չեմ ուզեր որ այս գործը
մոռացու թէ՛ դատարարաւորի ու Եւս-
պէս ահա այս դիպած ամօր այն բարի
քահանային առաջ կ'ընայր քահանայ-
նու. կը տեսնէր թէ՛ արշափ հիւանդի է
անոր մարդասիրութիւնը և անմեղու-
թեան համար ունեցած սէրը:

Երբայրս շատ գործով և սէր կը ցու-
ցնէր նաեւ մեզ, սակայն չափազանց
էր այս, և այս աւելի յայտնի ըլլաւ
քրոջ մահուամբը, որ տասն ամիս իջ-
մահուանէն յառաջեց. երբ այս լուրը
լսեց եղբայրս՝ միայն այս խօսքերը ը-
սաւ. «Իմո՛ղ Եւստիս ան այնպիսի բարի
մահուամբ կ'ընէ զմեզ առ ինչն ու. և
այսպէս միշտ հըռ և հնազանդ էր Եւ-
ստիս նախախնամութեան օրէնքնե-
րուն, և միայն կը խորհրդածէր այն մե-
ծամեծ շնորհաց վրայ որով Եւստիս
նախապատեցած էր քրոջ իր կենդանու-

թեան Ժամանակ, և յայտնի պարագայ
ներով փայլեցաւ մահուան միջոցին .
Լսոր համար էր որ անդադար կը կրկ-
նէր . « Երանի անոնց , որոնք ՚ի Տէր կը
ննջեն » . և երբոր զիս այս կորստեան
համար սաստիկ ցաւոյ մէջ կը տեսնէր
շարունակ , կը բարկանար և կ'ըսէր որ
պէտք չէ երբէք արդարոյ մահուան
համար այսպիսի զգացումներ ունե-
նալ , և մահաւանդ պարտաւոր ենք
զ'ըստուած փառաբանել այս մասին ,
որ այնքան վարձատրած էր քրտս իր
մատուցած փոքրիկ ծառայութեանց
փոխարէն .

Եղբայրս մեզ ցոյց կուտար այս
պէս , որ ինքը՝ ոչ մէկուն հետ անբախ-
տելի կապ մը չունի , թէպէտ և իւր
սիրելիները ըլլան , ինչպէս էր քրտս , զոր
աշխարհիս վրայ ամենէն շատ կը սիրէր .
Բայց այս չափովաւ գոհ չէր ըլլար ,
այլ ինքը շունենալէն զինի , չէր ուզեր
ամենեւին որ մէկը այգւիսի չափա-
զանց սիրոյ կտայ մը դէպ ՚ի իւր անձը
ցուցնէ . Խօսքս այն մեղանշական և
փոանգաւոր կապերուն վրայ չէ , ու
ըովհետեւ այս աշխարհ ամենայն յայտ-
նապէս կը տեսնէ , այլ ամենէն անմեղ
բարեկամ միութեան՝ զոր և կանոնա-
ւորապէս մենք կը բաղձար , որպէս զի
առիթ մը չը տայ այդ մասին , և մա-
նածանդ արգիլէ և որովհետեւ չէի
խմտար ես թէ ինչ միտք ունի ասի
կոյ Բոստոնի քորորովն դարձողած էի
այն . քորորով ինչ ըրած մերթմանց վը-
րացորտոց համար գանգատանքը կ'ըսէ-
ի թէ՝ Եղբայրս զիս չը սիրէր և կարծես
թէ իրեն մասնաւոր թիւն կը պատճառ-
ուեմ'նոյն իսկ այն Ժամանակ՝ երբ իւր
հիւանդութեան մէջ իմ սիրալոյսար
ծառայութիւնները կը մատուցանեմ
իրեն » . Գոյրած լուսնալոյս կը սխալիք
կ'ըսէր ինձ , և ընդ հակառակն կը հաս-
տատէր որ այնքան մեծ սէր ունէր առ

իս , որքան ես կրնայի բաղձալք Լսոր
պէս ահա քորոյ ըրած դատողութեամբ
ըլ իմ միտքս ալ կը հանդարտէր , և այ-
նուհետեւ շուտով սկսայ նշմարել նորոս
սիրոյ ապացոյցները . որովհետեւ երբ
առիթ մը կը պատահէր , որուն համար
եղբորս օգնութեան պէտքը կը դադարէ ,
իսկայն ամենայն սիրով կ'ընդունէր , և
այնքան փութով կը կատարէր , որ եր-
բէք ինձ տեղի չէր մնար կատարելով
թէ նա զիս չը սիրէր , այնպէս որ իւր
հիւանդութեան և նեղութեանը կը
տայի ա՛յն պաղ ընթացքը , զոր միշտ
ուսեցած էի ՚գինրը չը ձանձրացունե-
լու համար : Եւ այս տաքեղանքով
մինչև իւր մահուան օրը անընձանե-
լի մնաց ինձ զոր յետոյ բացատրեց անձ
մը՝ թէ բարեպաշտութեամբ և թէ
մտաց կիրքերով նշանաւոր , որուն
հետ եղբայրս մեծ հազորդակցութիւն
ներ ունէր առաքինութեան գործա-
դրութեան մէջ . Լսոս անձը մեզ որտե-
մեց որ ինքը շատերու հետ նաեւ այս
կրթութեան դասն ալ տաւ ամէր անդամ
թէ՝ մարդ թող չը պիտի տայ զ'մեզոյն
նին , ով որ ալ ըլլայ , զինքը չափազանց
սիրով սիրէ . և թէ՛ այս թիւրութիւն
մ'է , որուն մարդիկ բաւական ուշա-
գրութիւն չեն ընձայեր , և ոչ ուն մե-
ծութիւնը իրենց նշմարելի չէ . եւ չեն
մտածեր որ այնպիսի սէր մը իրենց մէջ
մտածելով սիրտ մը կը գրաւեն որ պէտք
էր ըլլալ միայն Լսորու ընդ և այս գոգու-
թիւն մ'է որ անոր ամենէն թանկագին
սեպհականութիւններէն կը գոյգուի :

Ենք յետոյ իրատ լաւ նշմարեցինք
որ այս սկզբունքը շատանց ՚ի վեր ա-
նոր սրտին մէջ կար . որովհետեւ իրեն
յետուէ ձեռամբը առանձին թղթի
մը մէջ այս խօսքերը գրած էր . « Ենի
իւսուութիւն է մարդկանց իրարու սե-
րով յարիւր , Թէպէտեւ կամօք և հա-
մարտեմք յարմար ըլլան , կը խաբեմ »
A.R.A.R. ©

այն անձինքը՝ որոց մէջ այս իղձը կը ծնուցանեմ, որովհետեւ ես ոչ մէկու վարձանը չեմ, և չեմ կրնար զանիկայ քոհացնել կամ փոխարէնը հասուցանել։ Իթէ ես մահկանացու չեմ, ասով իրենց յարելու առարկան կը մեռնի ուրեմն ։ Եւ քան յանցաւոր կ'ըլլայի այս ստուծիւր հաւատացնելու համար, թէպէտ քաղցը համոզումներով, այնպէս որ ամեն մարդ ուրախութիւնը ընդունելով զայն՝ ինձ ալ ատով բերկութիւն պատճառէին։ Եւ այնպէս յանգաւոր եմ, եթէ ես զիս սիրել տալու ջանամ և յանկուցանեմ մարդկան սրտերը գալ ինձ յարելու։ Եւ պարտաւոր եմ զգուշացնել ամեն անոնք՝ որոնք պատրաստ են հաւանելու այս ստուծեանը, «Թէ պէտք չէ անոր հաւատարմ, ինչ օգուտ որ ալ ինձ գայ անկից։ Եւ նմանապէս պարտաւոր չեն ինձ յարիլ, որովհետեւ իրենց բոլոր կեանքը և տքնութիւնները պիտի ըլլան հաճոյանալ Նստուծոյ և զայն ուրանելու։

Եւ աստեա ինչ եղանակաւ կը կրթութիւն բերվիցը և ինչպէս գործադիր կը հանդիսանար այս կրթութեան, որուն ես անտեղեակ ըլլալով, խաբուած էի ինքնին չարաչար։ Եւ աս իւր կիրառութեանց այս ցոյցերէն կամ նշանակներէն որոց դիպուածով միայն ծանօթացանք, կը տեսնուի իւր վրայ այն հազուագիւտ ձրից և շարհաց մէկ մասը, զոր Նստուած քրիստոնէական կենաց կատարելութեան համար աւոր կը տար։

Եւ զայսով Նստուածային փառաց այնպիսի մեծ նախանձաւորութիւն մը ունէր, որ չէր կրնար զսպել իւր արդարացի բարկութիւնը ամեն անոնց դէմ, որոնք զայն աղարտելու կը ժպրահէին, ով որ ալ ըլլար։ Եւ եր որ իր եռանդը կը բազմապատկէր թագաւորին

ընդ եւս ծառայելու, որ դէմ կը դրնէր ամենուն Վարիզի խռովութեան ժամանակ, և այնուհետեւ Պապրոսակ կը կոչէր այն ամեն իրաւունքները, զորոս այս ապստամբութեան կուտային և մեզ միշտ կ'ըսէր. «Պետութեան մը մէջ, ուր հասարակապետութիւնը հաստատուած է, ինչպէս Վենետիկ, Թագաւոր մուծանել ջանալը՝ թեթեւամտութիւն է, և շատ չարիքներ կրնայ արտադրել, վասն զի ժողովրդոց ազատութիւնը կը բռնաբարեն, զոր Նստուած տուած է անոնց։ Եւ նապէս եթէ պետութեան մը մէջ միապետութիւն հաստատուած է, կարող չէ յափշտակել անկէց ոչ որ այն յարգանքը զոր կը պարտի մատուցանել անոր, առանց սեղանակապետութեան տեսակը յանձն առնելու իրեն վրայ, զոր կը գործէ. վասն զի Թագաւոր մը ոչ թէ միայն Նստուծոյ պատկերն է, այլ և անոր իշխանութիւնը նոյն իսկ Նստուծոյ ամենակարող իշխանութեան մէկ կցորդութիւնն է, որուն դէմ դնել անկարելի է, առանց աներեւութապէս Նստուծոյ հրամանին դէմ դնելու։ Եւ աստեալ այսպէս մարդկանց այս սխալները այնչափ մեծ է, զոր բանիւ յայտնելու չի գար, վասն զի ասիկայ միշտ ընկերակցած է քաղաքական պատերազմի, որ մարդկանց՝ իրենց մեքմաւ որաց մարդասիրութեան դէմ մեղանշելու նողկալի և ամենա մեծ տեսակն է։ Եւ զայսով այնքան անկեղծութեամբ այս սկզբան կը հետեւէր, որ այն ժամանակին՝ անոր մէջ թերի չը գտնուէրու համար, մեծ եւ անթիւ շահեր զոհեց։ Եւ ինչպէս որ. «Եւ այնքան հեռի եմ այս յանցանքէն, որքան մարդասպանութենէ և կամ աւազակութենէ։ Եւ ջապէս ոչ ինչ իրեն բնութեան աւելի հակառակ չէր, որքան ասիկայ։

Լսոնք են զգացումները զորս ունէր առ Թագաւորն, և ատենց մէջ Թերի գանուողներուն դէմ ալ անհաշտ էր, և այս իրեն բնական բան մը չէր և ոչ խօշ սիրոյ ազդեցութե մը յառաջ կուգար, որովհետեւ զարմաւնալի քաղցրութիւն մը ունէր առ ամենայն մարդիկ, որոնք մասնաւորապէս իրեն անձին դէմ կը մեղանչէին: Լսնալէս որ երբեք խորովի չէր ըներ ասոնց և միւսներուն մէջ, և շուտ մը բոլորովին կը մոռնար այն ամեն թշնամանքները, որ իրեն դէմ եղած էին, մինչեւ անգամ եթէ զայն իրեն յիշեցնել հարկ ըլլար, բաւական աշխատութիւն և թէ անոնց ամեն պարագաները խօսիլ պէտք էր: Եւ երբ ասոր վայ կը զարմանայինք երբեմն, կ'ըսէր մեզ թէ՝ « Երբ զարմանաց ասոր երբեք, ասիկայ պու երեսս բան մը չէ, այլ իրական մոռացութիւն, որովհետեւ ամենեւին չեմ յիշեր »: Եւ յիշաւի կը նշմարէինք որ երբեք տպաւորութիւն չէր ըներ իւր վրայ որ և իցէ նախատինք և զրկողութիւն, որն որ իրեն անձին դէմ եղած էր, վասն զի զանոնք շատ գիւրութեամբ կը մոռնար, մինչդեռ ինքը այնպիսի զօրաւոր յիշողութիւն ունէր, որ շատ ժամանակ ըսած էր մեզ թէ՝ ոչ ինչ չեմ մոռնար այն ամեն բաներէն, զորս միտքս պահելու գիտաւորութիւն կ'ունենամ:

Եւ քաղցրութիւնը պահեց մինչեւ վերջը, վասն զի իւր մահէն քիչ ժամանակ յառաջ թշնամանք մը կրեց մէկ բանի մասին, որուն մէջ իր սիրտը շատ զգայուն էր, և այս ալ այնպիսի անձէ մը՝ որ մեծ երախտիքներ ընդունած էր իրմէ, և միւսնոյն ժամանակ մէկ ծառայութիւն ալ ըրած էր իրեն այս անձը, որուն շնորհակալ եղաւ այնքան մեծարանօք և քաղաքավարութեամբ որ չափազանց էր, սակայն այս մոռա-

ցութիւն չէր, որովհետեւ մի և նոյն ժամանակի մէջ եղաւ՝ բայց և այն պէս այս ապացոյց մ'էր, որ եղբայրս իրեն անձին դէմ եղած զրկանաց երբեք վերժինդրութիւն չունենալէ զինի, ներողութիւնը կատարեալ էր: Ինչպէս ձիւքերը՝ զոր մանրամասնաբար կը թուարկեմ, համառօտիւ կը տեսնուին աւելի պայծառ այն նկարագրութեան մէջ զոր ինքնին յօրինեց փոքրիկ Թղթի մը վրայ, զոր արժան է յառաջ բերել:

« Երբեմն աղքատութիւնը՝ որովհետեւ Աստուծոյ Իրիւստոս սիրեց: Երբ սիրեմ ամեն բարութիւններ կամ հարստութիւններ, վասն զի անոնք թրջուաւագ օժանդակելու մէկ մէկ միջոցներ են Եւ պահպանեմ հաւատարմութիւն առ ամենայն մարդիկ: Երբ եք չարին չար չեմ հատուցաներ, այլ կը մաղթեմ անոնց համար իմ ունեցածիս նման վիճակ մը, ուր չմն ընդունիր չար, և ոչ բարի մարդկանց մեծ մասէն: Եւ ջանամ միշտ ըլլալ աւելեղծ, ճշմարտասէր և հաւատարիմ դէպ ի ամեն մարդիկ: Եւ սրտի գորով մը ունիմ ամեն անոնց համար զոր Եւտուած ինձ հետ սերտ միացուց, թէ առանձին և թէ ի հրապարակի իմ բոլոր գործոցս մէջ Եւտուծոյ տեսողութիւնը կը հաւատամ ունենալ, որ պիտի դատէ զանոնք, և որուն բոլորն ալ արդէն անոր նուիրած եմ: Եւ հաւաստի բոլոր զգացումներս և ես իմ կենաց ամեն օրուան մէջ կ'օրհնեմ իմ Փրկիչս՝ որ այս ամենը ինձ տուաւ, և որ տկարութե թշուառութե, ցանկութեամբ, հպարտութեամբ և փառասիրութեամբ լեցուն մարդէն կազմեց մարդ մը, որ ազատ է այս ամեն չարիքներէն՝ այն շնորհաց զօրութեամբ, որուն պարտական եմ ամենայն ինչ: Գի ինքիրմէս չունիմ՝ բայց միայն ազէտք և սուկումն »:

(Շարունակ)

ՀԱՄԱՌՈՑ ՍՏՈՐԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ՀԱՅԿԱԶՈՐ ԵՒ ՈՍՏԱՆ ԳՌԱՌԱՌՑ

(Հարուսակութիւն, տես թիւ 9)

Խառնուող գիւղը որ Ննկղայ գետի եզերք և Շամիրամայ առուակին վրայ շինուած է Սառնի 20 տուն Վիւրդ և 2 տուն Հայ 1834 թուականէն յառաջ 43էն աւելի հայ բնակիչներ կային, իսկ 1834 թուականին քիւրդ պէյերու առ տնն նոյն կողմի բարբարոս Վիւրտերը զհայերն հալածելով, այժմ անոնք կը բնակին: Իւր բոլորտիքը ունի շատ մը ջուրեր և աղբիւրներ. իսկ իւր հիւսիսեկողմը քարանձառ մը կայ, որուն ներքեւէն կ'անցնի Ննկղայ գետը. գետին վրայ փայտաշէն կամուրջ մը կայ որուն տակէն Շամիրամայ առուակը անցնելով դէպի հիւսիս երթալով մինչեւ Սան քաղաքի դաշտավայրը կը հասնի. սոյն կամուրջին մօտ երկու ջուրերը իրար կը խառնուին. այս պատճառաւ է որ նոյն գիւղի անունն Խառնուրդ կ'ըսուի. իսկ գետը դէպի յարեւմուտ երթալով 6 ժամ հեռաւորութեամբ առանց ոգուտ մը ունենալով՝ Վարդպատրի բլրակի մօտ ծռվը կը թափի. Վիւղիս արեւմտեան կողմը քառասուն ջրաղացներ կան և ամեն մէկ տեղ առնելով Շամիրամայ առուագետէն կը դառնան. իսկ հարաւակողմը Հայոց եկեղեցի մը կայ կամարաշէն և սրբատաշ քարերէ շինուած յանուն սուրբ Վեորգայ, բայց այժմ այլազգիք իրենց աղօթատուն և մզկիթ ըրած են:

Սա գիւղէն մեկնեցանք և հասանք Քիւն անունով Հայոց գիւղը. ուր 33 Հայ տուն բնակիչ իւր մէջ կը պարուսնակէ. իւր դիւրը ընդարձակ է և գեղեցիկ, ունի ընդարձակ կամարաշէն եկեղեցի մը յանուն սուրբ Մատուս ծածնայ կառուցուած, 40 կանգուն

բարձրութեամբ, 40 կանգուն լայնութեամբ, քակայն եկեղեցին անդարդ է:

Իւր արեւմտեան կողմը ունի գեղեցիկ բարեհամ շատ մը աղբիւրներ. այս աղբիւրներու շատութեամբ շամբալից ընակ մը կը կազմուի՝ որուն եզերքը այգիներով և ծառատունկով զարդարուած է. իսկ արեւելքէն սակաւ ինչ ընդ հարաւակողմը 3 մղոն տարածութեամբ գիւղիս սեպհական կալուած արգասաւոր ծրարի դաշտ մը կայ. մեծ առուակ մը արեւելքէն գալով գիւղիս եզերքէն անցնելով վերայ յիշեալ դաշտին մէջ կը թափուի. Վիւրդը այս գիւղիս մէջ օթագայելով, առու լօտեան ժամը 1ին մեկնեցանք. Սա հասանք Սխարանց անունով հայոց գիւղը, որ սուրբ Մտովմանց նահապետութեան տեղն է. Պարսից քորք վրանին հասնելով ամենքն ալ ոչ խարի նման սրախողովող կ'ըսպանեն, որոյ պատճառաւ է և գիւղին անուանը Սխարանց ըսուիլը ըստ աւանդութեան: Ննակիչները ամենն ալ սնանկութեան եւ աղքատութեան մէջ կը տառապին. 1848 թուոյն Սան քաղաքացի Հայրապետ պէյ անուն երևելի անձը՝ այս գիւղը իւր շրջակայ հողերով միատեղ տէրութենէն ծախու առնելով իւր սեպհական կալուած ըրած է և մեծաշէն պարսն մըն ալ շինած է գեղեցիկ վանդակապատ և շատ մը սենեակներով զարդարուած:

Իսկ հիւսիսային կողմը փոքր բլրակ մը կայ, որ իւր գլուխը ունի մեծ եկեղեցւոյ մը աւերակը, որուն լայնութիւնն է 28 ոտնաչափ և փոքր մատուռ մը յանուն սրբոյ Մովսէսանց. իրտուի թէ այս տեղը ճիշտ այն սրբոյ արեան կաթիլներով ոռոգուած է և իւրեանց մարմին այս տեղ անփոփուած են. իսկ արեւելեան կողմը ունի երկայնանիստ դաշտ մը, որոյ տարածութիւնը մէկ ու

կէս ժամու ընդարձակութիւն ունի, և մեծ առուակի մը ջրով կ'ոռոգուի։ Ս'եկնեցանք այս գիւղէս գէպ ՚ի Նառ ոււածաշէն անուն գիւղը, որ լայնանիստ դաշտի մ' եղերք Վարազայ լեռներու շղթաներու ստորոտ գրուած է։ և ունի 35 տան չափ բնակիչ, որոնցմէ 15 տունը տաճկաց է, և մնացեալը հայոց։ Վաշտ մը այգիներով ու ծառա տունկով պարզարուած, իւր հիւսիսա կողմը ունի գաշտաձև լեռ մը, որուն հոգը բերրի և պտղաբեր է, և միան գամայն մարգագետինով ու աղբիւրներով զուարճատեսիլ։ Նոյն լեռը կը տարածուի մինչեւ ՚ի Վուռուպաշը ըսուած գիւղի սահմանը, որ Վարազայ լեռան հիւսիսային շղթաներու ըստորոտ Վասպուրականի Վան քաղաքի մեծ դաշտի եղերք կ'իջնայ Նառ գիւղիս արևելակամը մեծ բլրակ մը կայ, գաւաթան մօտ պարիսպով պարփակուած, որուն տարածութիւնը 113 քայլաչափէն աւելի է։ իւր մէջ ունի շատ մը աւերակներ երեք հարիւրէն աւելի սենեակներու։ Իսկ ամրոցի շրջ ջապատած պարիսպը, որ 10 կանգունի չափ միայն ողջ մնացած է, իւր լայնութիւնն է 8 քայլ և 4 գլխափ, իսկ արեւմտեան կողմի ծայր բլրակին կայ քարաժայռ ըստ բաւականի բարձր անշեղ և կանգուն կեցած ուղղահայեցութեամբ դէպի երկինք։ իսկ ժայռաբարձի ստորոտը 300 կոփածոյ քարայրեր կան, որոնց լայնութիւնը և երկայնութիւնը միահաւասար առնելով 30 տոնայափ կը հասնին։ Վերոցի հիւսիսային կողմը ապառաժ քարէ փորուած սանդուխ մը կայ ահագին, որ ամրոցի գագաթէն դէպի ստորոտը գտնուած ձորակի մէջ կ'իջնայ, որ ինչպէս կ'երևի՝ ջուր տանելու համար շինուած է։

(Շարունակի)։

Ներկայ դարս իւր լուսաւորութեան հետ գեղեցիկ սկզբունք մի ըսկըսու տարածել, այսինքն հաստատել թէ՛ մարդուս բուն պնդականութիւնը իր վարուց, բարուց և լուսաւոր ու առաքինի ընթացից մէջն է, մինչդեռ քանի մի դար յառաջ, եւ նոյնպէս այժմեան յետագէմ ազգաց մէջ, ազնուականութիւնը տոհմական նութեան մէջ կը փնտռուէր։ Նոյն տոհմական ազնուականութեան հրապուրանքը այնչափ մեծ էր, որ շատ մարդիկ անխտիր՝ Թաթարի Սնդուղի, Սեմլուքի անուններ անգամ իրենց վերայ ուրախութեամբ կը բաղձային կրել, միայն թէ՛ ցեղական ազնուութեամբ անապարծելու իրաւունք մ' ունենային։ Չրխօսինք ուրիշ ազգաց համար, եթէ միայն մեր ազգակցաց ոմանց վրայ դարձնենք մեր նայուածքը, կը տեսնենք, որ շատերը Նիկի-Նայ կոչուելու համար այնչափ ճգունք չեն թափած, որչափ ազնիւ խան, ազնիւ Սէլեք, ազնիւ Պէյ մականուններու համար։ Նոյն պարագաները ամեն մարդ գիտէ, ուստի և երկարորէն պարզաբանել չենք ուզեր։ Իայց այսչափը միայն պիտի ըսենք, որ ինչպէս մեր մէջ նոյնպէս եւ շատ ազգաց մէջ, տոհմական ազնուութեան անապարծութեն շատ և շատ փնասակար հետեւանքներ ծագած են։ Որդին իր հօր կամ իր հաւուն ազնուականութեամբը պարծելով՝ լոկ պարագորդութեան մէջ անցուցած է իւր կեանքը, առանց մշակելու իւր մտաւոր և բարոյական կեանքը, որուն մէջ կը կայանայ ճշմարիտ ազնուականութիւնը։

Նոյսոր իսկ, ՚ի դարուց հետեւ մեր ազգին դրացի ազգ մ' ունինք, այսինքն Վրացիք, որոց մեծ մասը տոհմական

ազնուութեան կոչումներ կը կրեն . սակայն մինչև սորկութեան բարձու մը , իրենց եղբարց արեան քրտինքով միայն կ'ապրէին , առանց որ և իցէ օքինաւոր գործի և աշխատանաց ձեռնամուխ լինելու , և այսօր միայն կ'ըզգան , որ իրենց տոհմական ազնուութիւնը լոկ սնապարծութիւն էր միայն , և ոչ թէ հաստատուն կոչում մարդկութեան , որ է իր ձեռքով աշխատիլ եւ կերակրուիլ եւ իւր անհատական կեանքով ազնուանալ : Իսկոյն գեղեցիկ առակ մը գրած է Վիլլիամ Սոլսապի համբաւաւոր առակախօսը ⁽¹⁾ տոհմական ազնուութեամբ պարծենցողներու համար , զոր արժան կը համարինք համառօտիւ դռնել այստեղ . « Գիւղացի մը իւր Սագերը կը վարէ քաղաք տանելու և վաճառելու , և որպէսզի տօնախմբաւին շուտով հասնի , Սագերը կը նեղէ և կ'աճապարեցնէ : Սագերը սաստիկ կը սրտնեղին և ճանապարհին վրայ անցորդ մը տեսնելով կը գանգատին ըսելով . « Ի՞նչ բան չարաբաղդ ենք մենք , որ այս շինականը այսչափ կը նեղէ զմեզ : Սակայն եթէ փոքր ինչ Պատմունք ունենար այս տգէտ շինականը , անշուշտ պարտական էր պատուել զմեզ : Որով

հետեւ , մենք այն ազնիւ Սագերու ցեղէն ենք , որոյ շնորհիւ ազատեցաւ երբեք մեծն Հռոմ , և մինչև ցայսօր ցնծութեան հանդէսներ և տօնախմբութիւններ կը կատարուին մեր պապերու համար : — Իսկ դուք ի՞նչ բանի համար կ'ուզէք պատիւ և յարգստանալ , հարցուց անցորդը : — Ըն ապաքէն մեր նախնիքն ազնուական են , պատասխանեցին Սագերը : — Եւ գիտե՛մ , կրկնեց անցորդը , բայց դուք ինքնին ի՞նչ շահ մատուցած էք հոսարակաց : — Ըն որ մեր նախնիքը Հռոմը փրկեցին ⁽²⁾ , — Եւ հաւատամ , ասաց գիւղացին , բայց դուք ի՞նչ երեւելի գործ գործեցիք : — Ընք , ոչինչ : — Վանի որ դուք բարի գործ չունիք , թողէք ուրեմն ձեր նախնիքը հանգստութեան մէջ , նոքա իրենց գործայն համեմատ և պատիւ ունին . իսկ դուք , բարեկամք , խորովելու միայն արժանի էք : Ինթերցողք այս առակէն շատ բան կարող են հասկընալ տոհմական ազնուութեամբ պարծենցողներու նկատմամբ , բայց մենք արժան կը համարինք հետեւեալ Սոստաւորը ևս դռնել այստեղ , որ սնապարծ ազնուականի նկագիր մ' է :

(1) Քալիփե Ռուսաց Եղբարցն է , որոյ գրած ընտիր առակները Ռուսաց գաղութներու մէջ իբրեւ բարոյական իրաւներ աշակերտաց բերան սերտել կուտան : Ուրախ ենք մենք որ այս նշանաւոր առակախօսի ընտիր թարգմանութիւնն ունի այսօր Հայոց գրականութիւնը շնորհիւ Ասլաբեան բաղանչեմունտ Գաբրիէլ սրբազան Արքեպիսկոպոսի :

(2) Պատմութիւնը կ'աւանդէ թէ Հռոմայ պահապան զօրքերը քնացած ըլլալով թշուառ եկեք պաշարելու էին քաղաքը , և կամելով նոքա մօտէլ , Սագերը սկսեց երեսօր քաղաքէն բառնալ , և պահապաններն արթնցնել , որով և Հռոմէն ազատեց :

Թող ալ մնայ սուրը՝ պատին վերայ ժանգոտած,
Թող չը շողայ բնաւին՝ դէմ ոտխին հայրենեաց.
Քանզի ինչ փոյթ ինձ համար՝ յուզի մրցիլ սիրտ ի վառ,
Վազել յառաջ քաջաց հետ՝ թափել արևն խուժը ի պար.

Չեն ինձ համար այս ամեն.

Օ՛ի ես ազնուական եմ.

Շինականներ և հարթեցէք՝ ճամբաները փոռ ու նեղ,
Երէք ձիանն ու կառքս՝ որ զիս տանին ամեն տեղ.

Եւ փառք սեպեն իրենց երբ՝ իրենց վերայ զիս տեսնեն.

Օ՛ի ինձ նման վեհ մարդիկ, ոտքով երբէք չը քայլեն.

Պէտք է որ միշտ ձի հեծնեմ,

Օ՛ի ես ազնուական եմ.

Ինչո՞ւ պէտք է աշխատիմ. քրտիկը ինձ համար չէ,
Թող պառաւներն աշխատին, ինձ քնանալ վայելէ.

Երդէն հայրս քրտնեցաւ, թողուց հանգիստն ինձ բաժին.

Կորիւր, ուրեմն, աշխատանք, քեզ կարօտ չեմ բնաւին.

Իտե՛ք ես ի՞նչ ցեղէ եմ,

Ինչիկ ազնուական եմ.

Ինչո՞ւ ըլլամ գիտնական, քաղաքագէտ և խոհեմ,
Երհեստ, ուսմանք, գիտութիւն, ասոնք ինձմէ հեռու են.

Ես գիտեմ որ գիտնականք, անարգ մարդոց սերունդ են,

Իսկ ես գրել չեմ գիտեր, ոչ ալ կարդալ այք ու բնն.

Վիտցածներս հերիք են,

Օ՛ի ես ազնուական եմ.

Սի՛ գիտութիւն ունիմ ես, ինձի համար օգտակար,

Իայց գիտցածս ալ լաւ գիտեմ՝ ուտել, խմել անդադար.

Որոյ մասին բնաւ մարդ մ' ինձ հաւսարիլ չը կրնար,

Որով կ'ապրիմ միշտ զուարթ, միայն ուտելու համար.

Պէտք է՝ ուտեմ և խմեմ,

Օ՛ի ես ազնուական եմ.

Թող հայրենեաց վէրքերը՝ միան նեխտ անդաբման,

Ունայնութիւն է աշխարհ, չըկայ բան մը տեւական.

Հասարակաց օգուտը՝ անձնականիս զոհեցէք,

Կորս համար խաչ և վիշտ՝ չըպատկանին ինձ երբէք.

Ղգգիս համար խորհող չեմ,

Օ՛ի ես ազնուական եմ.

Շատ երջանիկ է իմ կեանք, ինձ դէմ քաց է ամեն յարկ,

Եւ իմ ցեղիս նկատմամբ, ոչ մաքս կուտամ և ոչ հարկ.

Թէպէտ արծաթ քիչ ունիմ՝ և մեծ գումար չահով պարտք.

Սակայն հոգ չէ ինձ համար, դարձեալ ունիմ պատիւ յարգ.

Վենայնիւ ազատ եմ,

Օ՛ի ես ազնուական եմ.

Ընդուութիւնս տոհմական՝ է իմ միակ իրաւունք,

Իայց յայմանէ սեպհական՝ չունիմ ուրիշ ըսկզբունք.

Չունիմ երբէք յանցանք մը՝ խղճիս վերայ ծանրացած,

Եւ ի վերջոյ ճամբորդ եմ՝ յերկին ձեռամբ հրեշտակաց.

Ընթացութեան ժառանգ եմ,

Օ՛ի ես ազնուական եմ.

Ս. Վ. Կեօքչեֆեանց.

Բ Ե Ր Ո Յ Ը Կ Ը Ն

ԱՌԱՔԻՆԻ ՈՒ ՔԱՂԱՔԱԿԻՐԹ ՊԱՏԱՆԻ

(Հարուստութիւն և վերջ, տես թիւ 9) :

Չեւք յաշխատութիւն, սիրտ 'ի հանգիստ :

Նշխարքիս վրայ հանգիստ ապրեալու համար՝ բնաւ բանի մը պէտք չէ փափարի :

Երբ մարդիկ քեզի չարիք մը կը հասցընեն՝ զ'ստուած միտքդ բեր :

Ուրիշ մը սահած տեղւոյն վրայ դռքդ չը գնես :

Վնն գովելու բան գովէ, բայց ամեն պահարարկելու արժանի տեսած բաներդ մի պախարակեր :

Չունեցածիդ վրայ մի մտածեր, այլ ինչ բանի որ կարօտութիւն ունիս :

Նստուած խաղաղութիւնն անմեղութեան հետ, առատութիւնը ճարտարութեան հետ, ապահովութիւնը ալ արժեքին հետ միացուցած է :

Հուտ հարցմունքին՝ ծանր պատառ խան :

Ն որ բանի մը փորձ չընէր, բան մ'ալ չկրնար յարողցընել :

Նայէ աւելի թէ որո՞ւ հետ կ'ուտես՝ քան թէ ինչ կ'ուտես :

Վ որ շատ ատեն ուրիշ տունը կը կենայ, իր տանը մէջ օտարական կ'ըլլայ : Վնն որ չափազանց զուրիշները կը դիտէ՝ ինքզինքը կը մոռնայ :

Վնն պանդոկապետ իր գինին կը գովէ, ամեն մարդ ալ պարկեշտ եմ կ'ըսէ, դուն լաւածին մի վտահիր, այլ արդեանց նայէ, փան զի շատերը կան որ կրկան հաւի պէս կը պոռան, բայց հաւկիթ չեն ածեր :

Համակամութեամբ համբերէ. հաւ բերութեամբ սպասէ, յարատեւութեամբ աշխատէ ու նայէ որ ծախքդ

չափաւոր ըլլայ, ան ատեն դժբաղդութեան չես հանդիպիր :

Սարդս երեք բարեկամ ունի. ստակ՝ որ հիւանդանալուն պէս քովէն կը հեռանայ, դրացիներն ու ազգականները՝ որ մեռնելէն ետքը քովէն կը բաժնուին. բարիք՝ որոնք միայն նա և ինչուան գերեզման մարդուս կ'ընկերանան :

Վիտէր Սերովէն որ ջանքը պարգեւ մըն է, ուստի շնորհակալ կ'ըլլար Նստուոյ տուած կենացը ու անոր պահպանութեանը համար, գիտէր որ ամեն վարկեան կրնար մեռնիլ, անոր համար պատրաստ կը կենար. Պէտք է, կ'ըսէր, իրիկ ապրիլ, վաս լէ պարճառ է մը Բաբի գործելուն, պէտք է մահուընէ ալ վրիժանի՝ որ աշտանի զիւ Բոան մը հայրենիդ ին քանի :

Ն ահա երբոր մահը վրան հաւտա՝ հանդարտութեամբ և համակամութեամբ ողջագուրեց : Սահուընէն քանի մը օր առաջ արև ժամանակ քալելու ելեր էր. սոյն վերջի անգամուն տեսածները, որոնք քիչ ատենէն բոլորովն պիտի թողուր, աւելի սիրուն կ'երեւնային իրեն : Նրորից վրայ նայեցաւ և ըրած բարիքները միտք գալով մէկէն զուարթացաւ : Վանի մը ծաղիկ փնտռեց գտաւ. զարմացաւ, հոտուըտաց, և օրհնեց զ'ստուած որ այն ծաղկանց այնպիսի հրաշալի քեղեցկութիւն մը տուած էր : Ողջունեց իր ծանօթները, ուրախութեամբ սրտի՝ որ մարդկանց վրայ ոչ մեծ անվերտահութիւն մը ունեցեր էր և ոչ ալ չափազանց յուսուցեր էր, որով իրենցմէ ալ չարիք մը չէր տեսած : Բայտէս կը հառաչէր ըսելով. Ոհ ի՞նչ լիալի խաղը է մահուան վայրենիքն ինչիւն որ մի իւր մաս կատարած ըլլանք : Նետին անգամ մ'ալ եկաւ այս գերեզմանաւ տունս, իրեն ծնողացը հոգւոյն հալ

մար աղօթեալու, իրենց հետ հոն հան
գլէլէն բիւ առաջ:

Եւսքը վերին օրը, իր հոգեւորաւ
կան պատրաստութիւնները լմնցնե-
լէն ետեւ, որդիքը օրհնեց ու ասանկ
խօսեցաւ. « Եւսք Բարով, յիշէ հարստու-
թիւն յիմ խղճուի՝ այլ լաւ Գոթարտութիւն
ու. Գրեթէ մը, աստի ունեցողը որք լաւութիւն
ի՞նչու խոյսի. մահը քաղցր գիշերտուն մը
լը նման, որուն զոտարկ առաւօթ լը յաջը
դէ. « Եւսք Բարով, ես մի զաւատ մը ի՞նչ
լամ՝ որ որ Գոթա ալ զոտարկ երեւեալ պէ-
տի հասնիք. « Եւսք Բարով Բարոյն փախա-
ցեալ, որան որ ինչապ օգնեցիք. « Եւսք Բարով
Լիւի մի պրոքիլիտ ըլլայ, ե ծղովեցապէ-
տի խօսիմ մի լիւի:

Աւ մեռաւ, աւելի բարիք ըրաւ
քան չնկոյց, անոր համար ալ աշխարհ-
քը շուտով պիտի մոռնայ զինքը. բայց
հոս ամենքնիս լացինք զինքը, և մեր
աս Գեղին իշխաններուն գլխաւ որը
այս խօսքերս գրել տուաւ խաչին վը-
րայ՝ որպէս պի ոչ միայն Սերովիւն
յիշուի, այլ նաև ուրիշներն ալ սով-
րին թէ ինչպէս պէտք է առաքինի ու
քաղաքակիրթ ըլլալ: Վասն զի ո՞վ որ
մեծարէ՝ Եւսք Բարով Բարոյն է. ո՞վ որ բար-
ւոյն բարի կը հատուցանէ՝ Գրեթէ է.
ո՞վ որ ուրիշն բարիք կ'ընէ առանց
շահասիրութեան՝ Գոթա է. ո՞վ որ
ուրիշներուն շատ և անմեղ հաճոյք
ներէ կ'ընէ՝ Գոթա է, և ասոնց վը-
րայ կըստանաւ է առաքինի ու քաղա-
քակիրթ ըլլալ:

ա ձ ի ծ

Ա ի ոյ ի ի ի:

ա ձ ի ծ

Ի՞նչ ԳԵՏՏԱՍՈՒՆԵՐՈՒ ՀԱՄԱՐ
ԱՂԵՎՈՒԹԻՒՆ ՊԵՏԲ Ե ԸՆԵՆԲ

11 9 1 1 1 1

Իմացայ ուրեմն որ երջանիկ ըլլալու
համար հարկ եւ պատարիքն ու քաղա-

քակիրթ ըլլամ. ինչ որ չեմ ուզեր որ
ուրիշները ինծի ընեն՝ ես ալ իրենց
չընեմ:

Եւ շահաւ ալ աս կը սովորեցնէ. եւ
թէ ուրիշները նախատեմ՝ վրէժիլն
գրութիւննին կը գրգռեմ, եթէ մի
այն իմ հանգիստս մտածեմ՝ կարօտու-
թեանս ժամանակ բնաւ մէկը երեսս
չնայիր. Ինչհակառակն՝ եթէ ուրիշ
ներուն ծառայեմ օգնեմ, փոխարէնը
կ'ընդունեմ, արդարութեամբ վարու-
ելով՝ զուրիշները չեմ նախատեր, ու
րով նաեւ վախ կը նուազի ու խաղա-
ղութիւն և յոյս կ'առաւելու. Ինչ
քաղցր հաճոյքներ, ճորագի իրական օ
գուտներ չեմ ունենար՝ իմ նմաններէս
սիրելի ու մեծարգոյ ըլլալով:

Իբրեւեալ անձն մ' ալ կայ զի ես
ամեն բանէ աւելի պէտք է յարգեմ,
մէկ մը որ իմ ամենէն ջնջին ու գաղ-
տնի բաներս, ինչուան իմ մտածու-
թիւններս ալ գիտէ, որ զիս կը խաչ-
տառակէ երբ արտերը առաքինութե
քօղով կ'ուզեմ ծածկել, որ ոչ երբեք
կը մոռնայ արտերս՝ այլ անդադար
միայն կը ձգէ. ասիկայ ես եմ, կամ
իմ խղճմտանքս է. Եւսք Բարով մը կը
գործեմ, ո՞հ, ինչ քաղցր արտ մը
կը զգամ, ինչ համակամ զուարթու-
թիւն մը նեղութեանց ժամանակ որ
ունեցեր եմ որ վըստ ձանձրութիւն
ու մաղձոտութիւն մը պատեր է, եւ
ուրիշ կերպով չեմ կրցած զիս հանգու-
տացնել՝ եթէ ոչ բարիք գործելով:

Ինչհակառակն, ո՞վ որ իր պարտ-
քերն ոտքի տակ կ'աւնու, ունեցած
իրաւունքներով կը գեղծանի, թէպէտ
և առջի վարկենին արտ մ' ալ ըզ-
գայ, բայց շատ չանցնիր՝ ներսն յան
դիմանութեան ու տրտմութեան ձայն
մը կը լսէ որ ոչ երբեք կը լռէ, կը խօ-
սի իրեն ընկերութեան մէջ եղած ա
տեն և աւելի եւս միայնութեան ժա-

մանակ, որուն մէջ և գիշերուն ահաւոր ժամերուն, կը խռովէ զինքը իր գործողը ժամանակ ու զուարճութիւնները կը դառնացնէ։ Աւելի խաղաղ ու զուարթ է արդար մը բանտին մէջ քան չարագործ մը պալատներու ճախութեանցը մէջ։

Իմ փափաքս այն չէ արդեօք որ երջանիկ ըլլամ, ուրեմն ինծի աւելի շահաւոր է որ բարի ըլլամ։

Իսկ շատ անգամ աս ալ կը պատահի, որ Ալէի ըբի սո՛ յափրդ Գնայ խօսքըն ալ ըսեմ։ Վարդիկ իմ արդարութիւնս չին գիտեր, գիտաւ որութիւններս կը զրպարտեն։ Կրնան ըսել որ միայն իմ շահուս համար ես բարիք կը գործեմ, չարերը՝ իրենց շնորհովը զիս կը վատահամբաւեն, կեղծաւորն ու շողքորթը կը յափշտակեն ինձմէ այն պաշտօններս որոնց ես արդեամբ ու բարիք գործելով արժանի եղեր էի։ Կպերախտը՝ ըրած բարեգործութիւններովս եղծանելով կ'ուզէ ինձ վնասել։ տեսնեմ պիտի նսեւ անգգամը յաջողութեան մէջ, և առաքինին ընկրճուած։ պիտի տեսնեմ դարձեալ որ զօրաւորը իր ամեն կամքը կը կատարէ և ուրիշները զինքը կը պատուեն, իսկ անգին խեղճ արդարը՝ որ միայն համբերութեամբ կրնայ իրմէ զօրաւորին դէմն առնուլ, ինչուան առօրեայ հաջին կարօտ մնացած իր ընտանիքը պահելու համար։

Իսկ թափանցեր եմ արդեօք իրենց սրտին խորը։ տեսեր եմ մէկուեք քաշած նեղութիւնն ու մէկալին վայելքը։ Կրնամ ենթադրել անգգամին տանջանքը, նոյն իսկ իր անօրէնութիւնները ի գործ դնելու միջոց երբոր գոհ

երեւնայ։ Կ'ուզէի ես իմ վեճակս շարագործին հետ փոխել։

Եւ վերջ՝ որը իրիկուն չեղած պէտք չէ գովել։ շատ անգամ չարին յաղթանակը սգոյ կը փոխուի։ Տեսայ ամպարիչը կաղնիի հը պէս կանգուծն ու հաստատուն, քէչ էր ետքս անոյց՝ ու կայծակը մոխիր դարձուցեր էր։ Կ'երջապէս, ամեն բանին ետքը էր հասնի, հասակդ կ'առնուս, 'բքերդ կը պաղին, մահուան կէտը կը հասնի, եւ ան ատեն։

Ենթադրեմք նսեւ թէ աչգարը բոլոր իր կենացը մէջ զոյաբոսի և արհամարհուի, թշուառութեան մէջ ըլլայ ու չարչարուի, բայց քնչ են կենաց այս քանի մը օրերը։ Այս կեանքէս ետեւ ուրիշ անվախճան կեանք մը կուգայ, ան ատեն վարձքն ու պատիժը չեն մխալի, վասն զի յատուած է տուողը՝ որ ամեն բան կը տանէ, և չխտրէր անձինքը, ինքը որ էութեամբ արդար է։

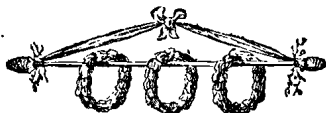
Ուրեմն պիտի ինձմ՝ ես ալ իր ձեռքը, այն ատեն Բնչպէս կ'ուզէի որ ըլլամ։

Եստուած մեզի առաջին պատուիրանը քը աս սուտու որ զինքը սիրենք, և այս առջի պատուիրանին նման ուրիշ մ'ալ որ մեր ընկերն ալ մեզի պէս սիրենք։

Սիրեմ ուրեմն զամենքը, բնաւ մէկու մը չվնասեմ և ձեռքէս եկածին չափ բարեգործութիւն ընեմ ուրիշներուն։ վերջապէս, ԸԼԼԱՄ ԱՌԱՔԻՆՈՒ ՔԱՅԱՔԱՅԱՒԻԹ՝ ՎԱՍԵ ԶԻ ԵՐԶԱՆԻԿ Կ'ՈՒԶԵՄ ԸԼԼԱՄ։

Ինտերմիոյ
Յ. Ս. Բիւրժուանով

Հուլի 1 Նոյեմբեր 1866

Ե Ր Գ

ԸՆԴ ԳԱԼՈՒՄՏ ՕԳՈՄՏԱՓԱՌ ԿԱՅՍԵՐ ԱՒՍՏԻՐՈՅ

Նորձունց Սաղիմ լերամբդ համբուն,
Ընդ վեհապանծ նոր Այցելուն.
Որ 'ի սուրբ սէր վառեալ տեսոյդ,
Ղիսէ ահա 'ի ծոցդ սիրուն:

Ընկալ արդ զայս Այր գերակայ,
Օ՜ ֆաւստութ Յովսէփ Աբբայ.
Կանգնեա՛ սրմա փառաց կոթողս,
Ի յիշատակ Վեղ մշտակայ:

Արդ դու 'ի խորս մոռացութեան,
Օ՜ յիշատակս քո տիրութեան.
Որք քեզ երբեմն պատահեցան,
Ուր, հուր, երկաթ նախճիք արեան:

Օ՜ գեցիր այժմիկ զցնծութիւն,
Փոխան այնքան սգոց անհուն.
Խաղաղութեան է սերկեան դար.
Ուր չիք ռազմից ձայն - և լալիւն:

Ուր թագաւորք խաղաղասէրք,
Յայց երանեն միմեանց 'ի սէր.
Ղիտելով թէ զայս պահանջեն,
Իւրեանց օգուտ և Նշրկնից Տէր:

Ընկալ և դու մեծդ Աբբայ,
Օ՜ ձօն սիրոյ սուրբ Սաղիմայ.
Որ ներբողեան առհաւատոյեայ,
Յառատ սրտէ հիւսեաց քեզ նա:

Կենցաղօգուտ կենացդ անգին,
Մեք եւս համակ ճետք Արամին.
Սաղթեսցուք միշտ չըջան բազում,
Ի մեծ նըպաստ մարդկան ազգին:

Տէր դու պահեա՛ 'ի խնամս քոյ,
Օ՜ Ղէտ պետութեան Աւստրիոյ.
Օ՜ օրացո՛ զսա, խաղաղութեան,
Կալ միշտ պաշտպան 'ի փառս քոյ:

Ս. Ս. Տ. Ստեփանեան Տէգանակերտի

ԵԿԱՏԱՐԻՆԷ Բ. ՌՈՒՍԱՅ ԿԱՅՍԵՐՈՒԳԻՈՑ
ԱՌ ՍԻՄԵՕՆ ԿԱՅՈՒՂԻԿՈՍՆ ՏՈՒՆԻՃ
ԱՐՏՕՆԱԳԻՐՆ

Սիւնի անցեալ տարուան թիւ 4. ամսագրոյն մէջ հրատարակեցաւ իշխատարինէ Ռուսաց Կայսերականաց մէկ հրովարտակը տուեալ խորհուրդի Զայ Կաթարականաց. և խոստացեր էինք այս օրինակ թիւերն իբրեւ պատմական յիշատակարաններ հետզհետէ ի լոյս բնծայել ձեռք բնեմ ժամանակ: Ռուսի այս անգամ եւս կը փութամք հրատարակել նորին բարեյիշատակ Կայսերականացն ուրիշ մէկ արտօնագիրը զոր 1768 տարւոյն յունիս 30 ին, այսինքն առջինէն 11 տարի յառաջ շնորհած է երկոյս երանեալ Սիմէօն Կաթարական օրն ամենայն Զայոց՝ սուրբ Լիւքիմ. նի: Սոյն առաջիկայ կայսերական արտօնագրին մէջ յայտնի կ'երեւի Ռուսական Թագաւորութեան կառավարութեան ժամանակ առ ժամանակ բարեգէպ առիթներու մէջ առ ազգս Զայոց յայց տուած գթութիւնն և մասնաւոր համակրութիւնն, մանաւանդ Զայաստանեայց առաքելական և ողջափառ սուրբ Եղեղեցւոյ վրայ իրենց յայտնած անխաճութիւնն ու կարեւորութիւնը, որով միշտ իրենց վախճան յայտնած են անոր ամբողջութիւնը յարգելու և պաշտպանելու լիւրջ արտօնութիւններ շնորհելով ժամանակի սրբազան Զայրապետացն, որ ըստ հին սովորութեան և ծխից վարութիւն բոլոր Ռուսական աշխարհին մէջ գանուող Զայք, և նոյն իրենց հայրենի օրէնքը պահեն յաւիտեանս ժամանակաց: Սոյն մասք գրուած է նա և ներկայ արտօնագիրս ալ, որուն վերջը ի՞նչ շնորհակալութիւնը կը յայտնէ արժանայիշատակ կայսրուհին Սիմէօն Կաթարականի կողմէն

մէն ընդունած քանի մի սրբոց մասնակցներուն համար:

Ռուսաց վեհափառ Չառերուն առաջոց Զայոց յայց տուած այս օրինակ շնորհները, ամեն Զայ անհատ կը պարտաւորի երախտապարտ ոգւով ճանչնալ, մանաւանդ ռուսիական Զայերն, որոնք անդադար կը վայելն սոյն օրինակ կայսերական շնորհումներ և ազատութիւններ. և յոյս ունիմք որ ներկայ ամենագործած վեհափառ Կայսեր Ղեքսանդր խիղաղեցնելու սաւոր գաղափարներուն և վեհանք նական սկզբանց շնորհէլ աւելի ազատութիւններ պիտի վայելն մեր ազգայինք, ինչպէս որ կը վայելմք մեք (ժամանակն բարեխնամ պետութեան երկրին մէջ բնակող օսմանցի Զայքս:

Սոյն արտօնագիրս ալ ինչպէս յայտնի է, անհարթ ոճով թարգմանուած է ութ տարի յետոյ, ձեռամբ սահապ Ղաթարի որդի մահմետի Յովհաննէսի Սալանեանց բնակեալ Քիշտեղ խան քաղաքի, ի թուին 1776, նոյնմբեր 2. վասնորոյ տեղ տեղ մուծ և անորոյ կը մնան իմաստը, Կարեբաղը կը համարէինք զմեզ եթէ ձեռքբերնա ունենայինք բնագիրը (որ անշուշտ սուրբ Լիւքիմնի մայր Միքայել գանձատան մէջ պահուած կը լինի) և նոր թարգմանութեամբ աւելի հարազատ իմաստներով ի լոյս բնծայէինք: Յոռի թարգմանութեան կուտանք հայերէն բնագրին լոյսի և լեռնեալ կաթողիկոսաց ըսածը, զորս պարտիմք ոչ կաթողիկոս՝ ալ կաթողիկոսական փոխանորդներ կամ նուիրական իմանալ, ըստ որում յիշեալ 1724 և 1726 թուականներուն տէր Մատուր և տէր Կարապետ կաթողիկոսներն էին, և լոյսի ու լեռնեալ ըսածներն ալ յիշեալ կաթողիկոսաց կողմէն այն ժամանակ Ռուսաց վեհափառ Ինքնակալներուն ներ

մօքն ընդունեցաք և վեր առաք: 'Եղև
պէս և այլ եւս յիշեմք զի զծայրագոյն
'Իսաիթ վարդապետն' կրկին տեղւոյս
յետ ուղարկեցաք յիւր կաթողիկոսի
'Եթուն. և այս մեր կայսերական հը-
րովարտական ճանապարհ արարաք.
և նա կարող է բերանով իւրով լիովին
ծանուցանել բովանդակ Հայոց ազգին
մեր իւրեանց վերայ որքան կայսերա-
կան գթութիւն և պահպանութիւն
ունիմք հանդերձ մեր Թագաւորա-
նիստ քաղաքաւն' որ է Սանք Պետ-
րոսոսք:

«Իւ ահա մեր Թագաւորական մեծ
մեծօրոյն կըրեցաք յունիսի 30. 1768
Թուին 'Բրիտտոսի ».

ՅԱՄԱՆԱԿԱՆ ԳՐԱԿՐԵՆՔ

La visite de S. M. I. et R. apostolique l'Em-
pereur François Josef, a produit, en Terre Sainte
la plus grande et salutaire impression; a rélevé
surtout les Chrétiens plus qu'on ne saurait dire.
En effet, sans parler de la dignité et présence vé-
ritablement Royale de l'illustre Hôte, que vous a-
vez eu occasion d'admirer à Constantinople même,
de sa parfaite bonté et amabilité; qui aurait pu
voire un des plus grands et puissants Souverains
du monde se prosterner humblement en voyant la
Cité Sainte, adorer avec la plus admirable piété
les grands Sanctuaires de Jérusalem, en montrant
que le pèlerin du sang de Godefroi de Bouillon,
la première tête couronnée qui ait mis le pied dans
la ville de David, après l'Empereur Frédéric II.
son antécédesseur, en 1229, adore et vénère les grandes
mémoires du Rédempteur comme le dernier de ses
sujets.

La libéralité de sa Majesté a été vraiment ro-
yale. Outre la somme de 10,000 fr. pour les pauvres
de Jérusalem, de 4000 pour ceux de Bethléem, de
2000 pour ceux de Jaffa, 1000 pour Ramleh, de
cadeaux et de rémunérations magnifiques à l'escorte
armée (10,000 fr.) aux gendarmes, aux gens de
la suite de toute cathégorie, Sa Majesté a donné
120,000 fr. pour la restauration des églises paroîs-
siales Latines de Bethléem et de Jérusalem, 20,000
pour celle que le Patriarche Latin bâtit en ce
moment, puis 2000 ou 1000 à tous les Sanctuaires
qu'Elle a visité, outre des calices, chasubles etc.

Une grande quantité de décorations a été dis-
tribuée, entre lesquelles je vous nommerai le
Grand Cordon de Léopold à S. E. le Valy de Da-
mas Rachid Pacha. celui de François Josef au
Gouverneur de Jérusalem Kiamil Pacha, celui de
la Couronne de Fer à Mg^r Valerga Patriarche La-
tin, puis des décorations à tous les fonctionnaires
Ottomans, officiers de troupe, médecins etc, qui
ont été de service dans la circonstance.

Notre Patriarche Mg^r—Isaïa a reçu une magni-
fique Croix pectorale en saphirs.

Եւստրիոյ վեհափառ կայսրը, Քը-
րիստոսի սնօրինական սուրբ Տեղեաց
վրայ իբրեւ պարզ ուխտաւոր մը ջեր-
մեռանդ ոգւով իւր ուխտն ու երկրը
պաշտութիւնը մատուցած ժամանակ,
իբրեւ վեհանձն և բարեպաշտ Թագա-
ւոր՝ իւր առատաձեռնութեամբն ևս
նշանաւոր և արժանի յիշատակաց ու
ղորմութիւններ և պարգեւներ թու-
ղուց սուրբ երկրիս մէջ. որոնք հե-
տեւեանքեն են, Երուսաղէմի աղքա-
տաց համար 10,000 Ֆրանք, Իէթլէէ-
մի աղքատաց համար 4000 Ֆրանք, և
2000 Ֆրանք Զոպպէի և 1000 Ֆրանք
Սէմէի աղքատաց համար: Սուրբ եր-
կրի մէջ իւր հետը շրջագայող զօրաց
զինուորական ամէն աստիճանի անձանց
իւրաքանչիւրին ըստ իւր արժանաւո-
րութեան իբրեւ հատուցումն և
պարգեւ շնորհեց ընդ ամէնը 10,000
Ֆրանք: Եւ Իէթլէէմի և Երու-
սաղէմի թեմական 1 առին եկեղեցեաց
նորոգութեանցը համար պարգեւեց
120,000, նմանապէս 1 առինայ կղզ-
րին ձեռքն եղած սուրբ տեղերուն՝
ուր որ 'Երկին Վեհափառութիւնը
պարտեցաւ 2000 էն մինչեւ 1000
Ֆրանք, ասոնցմէ զատ է նաեւ պար-
գեւած եկեղեցական անօթներն ու
պատուական շուքառները և այլն:

Իաց 'ի սոյն ողորմութիւններէն
ու պարգեւներէն, արժանաւոր ան-
ձանց ևս պատուոյ նշաններ շնորհեց,
ասոնց մէջ նշանակութեան պարժանի

են | Էօփոլտի մեծ ժապաւէնը, որով պատուեց 'Իսմանկոտի կուսակալ վը սեմ. Բաշտ փաշայն, և սուրբ քաղաքի կառավարիչ Վեամիլ փաշայն շնորհէց Գրանսուա Եօղէֆի նշանը. նմանապէս և տեղւոյս | ատինաց պատրիարք Վեր. Վալէրկայն համար թողուցած Երկաթի թագին նշանը. թողուցած ըսինք, ըստ որում յիշեալ պատրիարքը սոյն միջոցին Հոռմ կը գտնուի արեւմտեան եկեղեցւոյ նոր բացուելիք ժողովոյն ներկայ լինելու համար :

Սանսաւոր յիշատակութեան արժանի է նորին ամենաբարեպաշտ կայսեր որոյ Քաղաքիս Պատրիարք ամենապատիւ Տ. Եսայի սրբազան Հօր շնորհած ականախուռ պատուական խաչը կրծքի վրայ կախելիք, որուն գըւ խաւոր քարինքն են շապիղայ և անոր բոլորովիքը Հօլանտիոյ ընտիր քարերով զարդարուած : Սուրբ քաղաքիս Էւտրիոյ վսեմ. Հիւպատոս և հայ ազգի փոխ—Հիւպատոս մեծապատիւ Փասքալ Եօկսիւր աղայն յիշեալ պատուական ընծայն Ե. Վեհափառութե կողմէն Էմենապատիւ սրբազան Պատրիարքին մատուցած ժամանակ յայտնեցին միանգամայն Ե. Վեհափառ կայսեր անչափ շնորհակալութիւնը, որուն պատճառ տուած է սուրբ յա կովբայ վանքը եկած օր իրեն եղած մեծ ու փառաւոր ընդունելութիւնը :

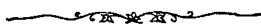
—Քաղաքիս նշանաւոր հայկազունը և Ս. Էթոռոյս սիրելի զաւակը Պ. Ե. Պաւլոս Սոբրատեան, բաց ի ասպեռտական նշանէն, զոր արդէն յայտնած էնք, Փոխ—Հիւպատոսութեան պաշտօն եւս ստացաւ Էւտրիոյ Օգոստոսփառ կայսրեն ի վարձ իւր հաւառարքի միւլալուրը եւ արիաջան գործակատարութեան : Եւս արժանաւոր շնորհատուութեան համար ուրախացան

նչ միայն Ս. Էթոռոյս Սիւրանուէթիւնը և տեղւոյս Հայազգի ժողովուրդը, այլ և համայն օտարազգիք, որոց առջեւ այնչափ յորգ և պատիւ ունի Սեծապատիւ նոր Փոխ—Հիւպատոսը, որչափ իւր ազգայնոց առջեւ : Քաջայոյս ենք ըստ ամենայնի, որ շուտով աւելի բարձր աստիճանի պիտի արժանանայ ի պատիւ իւր փութաջան գործունէութեան և ի պարծանս բոլոր ազգայնոց :

—Էթոռոյ 25 ին Էմենապատիւ Սրբազան Պատրիարք Հայրը քարոյցական գաւազանի իշխանութիւնն ստաւ, Էրժ. Սէլքիսեդէի վարդապետի Տէր Գրիգորեան Սոբրատեանց և Սակար վարդապետի, յորոց առաջինը օգափութեան համար ճանապարհորդութեան ելնելով՝ վեց ամիս ժամանակ բացակայ պիտի գտնուի Ս. Էթոռէս հաճութեամբ Սրբազան Պատրիարք Հօր :

—Եւս տարի ի իստ բազմութիւ եւ Սոս ուրիշտաւորները, որոնք շարունակ մեծ խումբերով սուրբ Քաղաքս կուգան :

—Եւթղէհեմի Ս. Դննդեան տաճարին մէջ Եօնք կրօնամալ Կթոսութեան հրդեհ մի արծարծելու յոյցեր ունեցան Հայոց սեպհակաւորութեանց նկատմամբ, բայց բոլոր ջետարած ուած շուտով մարեցաւ, և առ այժմ խաղաղութիւնը տիրած է գէթ արտաքուստ :

ՉԹԻՆԵՐ ՆԱԼԻԻՔ

(Հարառակութիւն, տես թիւ 8) :

24. Գող մի վաճառականի մը կա տակերդութեան տեղը մտնելը տեսնելով, գնաց անոր ետեւէն՝ յուսարով որ նորա թաւիչէ վերարկուին վերայ եղած ոսկիէ կոճակները յափշտակէ . և աղէկ յաջողցնելու համար անոր ետեւի կողմը կեցաւ : Խաղին առաջին մասը լըմնալու միջոցները գողը անոր վերարկուին վրայէն սկսաւ կոճակները փրչընել . վաճառականը զայն տեսնելով, կամացուկ մի իր գրպանէն դանակ մի հանեց, և ժամանակը այնպէս յարմարցուց որ գողին ականջը կրտրեց . այն ալ սկսաւ պոռալ՝ ականջս ականջս . վաճառականն ալ իւր կողմէն կոճակներս, կոճակներս : Բռնէ ահաւասիկ քու կոճակներդ, ըսաւ գողը : Բռնէ ահաւասիկ քու ականջդ ալ, պատասխանեց վաճառականը :

25. Գիւղացի մի տեսնելով, որ ծերունիները կարդալու ժամանակ ակնոց կը գործածեն, ակնոց մի գնելու համար մօտ եղած քաղաքը գնաց, և յատկապէս այս գործին համար ակնոցավաճառի միքով երթալով իւր միտքը յայտնեց և այն աղանձալայէս քէին վերայ զոյգ մի ակնոց դրաւ : Գիւղացին փութով գիրք մի առաւ, և բանալով տեսաւ որ բան մի չէր արժեք . վաճառականը խանութին մէջ եղած ամենէն աղէկներէն ուրիշ քանի մի զոյգ ալ տուաւ, բայց գիւղացին առնողմով ալ չէր կրնար կարդալ : Երբ ապէս ակնոցավաճառը անհամբերութեամբ անոր ըսաւ . բարեկամ կարծեմ թէ դու ամենեւին կարդալ չես գիտեր : Գիւղացին ըսաւ անոր . եթէ ես կարդալ գիտնայի, քու ակնոցներդ թնջ պիտի ընէի :

26. Կասկոնացի աղնուական մի առնելուին ստակ չունենալով, լսեց որ պանդոկապետին մէկը աղնուականի մի Եպատակ վարենելուն համար, առար ըսկուդ տուեալու պարտաւորած է : Ես սիկայ պանդոկապետին իջեւանը գընաց բնակելու . երեք չորս օր այն տեղ մնալով՝ իւր պարտքը վեց սկուդի կը հասնէր : Ենեւականը նոյն տեղէն ելելու միջոցին՝ պանդոկապետը իմացուց անոր որ իւր պարտքը տակաւին չէ վճարած, և զիրքը գոհ ընելու աղաչեց : Բաւ անոր Կասկոնացին . սիրելի պարոն ստակ մի չունիմ, եթէ դու ստակըդ կ'ուզես՝ ապտակ մի զարի ինձի, և մնացածները տուր, ապտակը՝ ինչպէս որ դիտես, առար սկուդ կ'աժէ, ես վեց սկուդ միայն պարտաւորեմ :

27. Երիտասարդ մի իւր անհնազանդութեամբը հօրը համբերութիւնը հատուցած էր : () ր մի հայրը զայն սաստկապէս պատժելով, գլուխը քռնի մի տեղէն վերաւորեց, և վերաբայժը բերել տալով ըսաւ անոր որ, բժշկութեան համար բան մի չը խնայէ : Տղան տեսնելով որ գործը իւր հօր վրայ ծանր կը նստէր, կ'ըսէր ինքեներէն՝ ստուգիւ հայրս մէկմ'ալ զիս ծեծելու պիտի ըզգուշանայ : Բայց հայրը անոր փախիլը չուտով իմացուց . երբ որ առողջացաւ, վերաբուժին իւր աղուն առջեւ հարացուց թէ որչափ կը պարտաւորիմ : Պառասխան տուաւ վերաբայժը՝ թէ երեսուսկուդ, ահաւասիկ երեսուսկուդ ըսաւ հայրը . և դարձեալ երեսուսկուդ ևս : Թէ որմիտեսքամ ծեծ առտերու փափաք ունենալու ըլլայ :

28. Երկու պզտիկ մանչ իրենց գիւղին մօտ մեծ ծառի մի տակ ընկող մի գտան . այս իմն է ըսու Պետրոսը, վասն զի յառաջ ես տեսայ . ոչ, որս ինձի կը վերաբերի ըստ () յոյճանէնս : Կասն զի դեռ ինչն ես վերցուցի : Առ

տով մեջէնին մեծ կռիւ մի ծագեցաւ :
Լըրիտասարդ մի որ ուղղակի այն տե-
ղէն կ'անցնէր , ըսաւ անոնց՝ թէ ես
ձեզի պիտի հաշտեցնեմ : Լըրիտս պըզ-
տիկ տղայոց մէջ տեղը կայնեցաւ՝ ըն-
կողը կտորելով ըսաւ . « փեճեկներուն
մէկը առաջ ընկողը տեսնողին , և միւս
կտորը գետնէն վերցնողին կը վերաւ
բերի , իսկ մէջինը ինձի՝ կտորած դա-
տաստանիս վարձքին համար » Լըրիտս
տաւորը խնդալով մի սա խօսքն ալ հե-
տեւցուց , « գտառաստաններուն սովո-
րական վերջը այս է » :

29 . Բանաստեղծին մէկը օր մի ազ-
նուականի մի տեսու թիւն ընելու գը-
նաց . ազնուականը զայն դուռը տես-
նելով , ըսաւ աղախնոյն բաւական
բարձր ձայնով բանաստեղծը լսելու
չափ . ըսէ անոր որ հա չեմ : Բախիւնը
ըսաւ ու ետ դարձաւ . Բանի մի օրէն
վերջը ազնուականը բանաստեղծին
տունը գնաց այցելու թիւն ընելու , և
քանի մի գործերու վրայօք խորհուրդ
հարցնելու . բանաստեղծը առանց
դուռը բանալու ըսաւ անոր՝ թէ ես
հոս չեմ : Ինչպէս , կրկնեց ազնուա-
կանը , ինձի հետ կը խօսիս , և դու
հոգ չես : Պատասխան տուաւ բանաս-
տեղծը . դու չես ուզեր հաւատալ ինձ ,
որ ես հետդ կը խօսիմ , սակայն աղէկ
քանի մի օր յառաջ ձեր աղախնոյն հա-
ւատացի . գիտցիք պարոն որ ես տու-
նըս եմ , բայց բեղի համար հոս չեմ :

30 . Կող մի կամացուկ մի տուն
մտաւ ուր տեղ շատ մի թօշակաւոր
աշակերտներ կային , ճարտարութեամբ
մը երեք վերարկու գողացաւ և գը-
նաց : Երտիճաններէն իջնալու աստեղը
անոր աշակերտ մի պատահեցաւ որ
այն տունը վարձով կը բնակէր . ասի-
կայ այն վերարկուները տեսնելով , զար-
մանքով մի անոր հարցուց , ո՞ւր կ'ը-
լաւ ես այս վերարկուները : Պատաս-

խան տուաւ գողը առանց պայելու .
քանի մը պարտնայք տունին ինձի մաք-
րելու համար Ետ աղէկ մերիներնալ
մաքրէ ըսաւ աշակերտը իւր վերարկուն
անոր տալով , վասն զի օձիքը լուաց-
ուելու խիստ կարօտ էր , բայց մին
չուկ ժամը երեքը պէտք է որ բերես :
Վրտուս վրայ՝ չեմ պակսիր , ըսաւ գողը ,
ու չորս վերարկուն տաւ գնաց . որ
և գեռ . յետո պիտի դարձունէ :

31 . Գնուական մի ճաշի մորդ հրա-
ւերելով , սպասաւորութեան հոգը իւր
ծառային յանձնեց : Ի՛նչ բերիր մեզի ,
ըսաւ տէրը իւր ծառային , սեղանին
վրայ բերանը ծածկած աման մի դնե-
լը տեսնելով , պատասխանեց ծառան .
տէր իմ խորոված հաւ մի է : Երբոր
ձաշողները սեղանէ ելան՝ կանչեց ծա-
ռային ու ըսաւ . Երբ հաննէս դու
խէլք չունիս , երբոր ես քեզի հար-
ցուցի թէ ի՛նչ բերիր , պատասխան տու-
իր թէ հաւ մի , չէ՞ր կրնար ըսել թէ
հաւեր են ու յոգնակին դործածել .
ձաշմորիտը կուզեսնէ ինձի աղէկ պա-
տիւ չըրիր : Դատմանակ մը անցնելէն
վերջը երբոր քանի մի բարեկամներուն
հացիկերով կուտար , ծառայն աման
մի խաշած միս բերաւ , իւր տէրը հար-
ցուց անոր թէ՛ Ես հաննէս մեղի ի՛նչ
բերիր , իւր տիրոջմէ առած խրատը
միտքը բերելով՝ պատասխանեց ասոնք
եղ են պարոն :

(Պիտի շարանախոյն) :

ՑԱՆԿ

ՆՈՅՆԵՐԵՐ

Յորդոր Եղգասիրութեան . (շարանախօսք)	241
Կենսագրութիւն Պապարայ (շարանախօսք)	246
Համառօտ ստորագրութիւն Հայկաձոր և Սասան գաւառաց (շարանախօսք)	251
Եղնուականութիւն	252
Սնապարծ պնուական մը	254
ԲԱՐՈՅԱԿԱՆ — Եւաքինի ու Քաղաքակիրթ պատանի (շարանախօսք և վերջ)	255
Երգ ընդ գաղութաւ Օգոստոսիաւ Եւստորիայ	258
Եկատարինէ Ի. Ուսաց Կայսերուհոյ առ Սիմէօն Կաթողիկոսն տուած արտօնագիրն	259
ԺԱՄԱՆԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆԻՔ	261
Օ՛րուարձալիք . (շարանախօսք)	263

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՔ

- Ա. Սիօնը ամէն ամիս կը հրատարակուի 24 երես բաղկացեալ ութածայ
թղթով .
- Բ. Տարեկան գինն է երկու արծաթ Մէքիսիէ հանդերձ ճամապարհի ծախ-
քովը . կանխիկ վճարելի .
- Գ. Չառ տետրակ առնել ազդողը . պէտք է ամեն մէկ տետրին չորս գա-
հեկան վճարել .